

dCIDOB 84. Desenvolupament sostenible.

Introducció.

El 1987 la Comissió Mundial sobre Medi Ambient i Desenvolupament presenta el seu informe "El nostre futur comú" a l'Assemblea General de les Nacions Unides. En aquest informe es defineix per primera vegada el concepte de desenvolupament sostenible, com aquell desenvolupament capaç de satisfer de forma equitativa les necessitats de les generacions actuals sense comprometre les necessitats de les generacions futures. És un concepte molt ampli, en el qual s'hi poden incloure tots els aspectes relacionats amb la conservació del medi ambient (ecosistemes, éssers vius, recursos naturals, etc.) i el desenvolupament humà (econòmic i social). Per arribar a aquest punt, ja des de molt abans, s'obre un procés de reflexió i conscienciació sobre el tipus de desenvolupament que està portant a terme la humanitat; de les seves repercussions sobre el medi natural amb el qual convivim i del qual vivim. De fet, ja es comencen a tenir proves dels efectes de la mà humana sobre el canvi climàtic, la degradació de la capa d'ozó, la desaparició d'espècies, entre d'altres efectes imprevisibles sobre el medi natural. Es constata també que malgrat la millora general de les condicions de vida arreu del món, sense precedents en la història de la humanitat, la pobresa i les desigualtats econòmiques i socials es mantenen, fins i tot van en augment. I també s'interrelaciona com a causa/efecte la pobresa, el desenvolupament i el medi ambient. Tot aquest procés ve acompanyat de trobades i debats en els quals s'arriba a la conclusió evident de la necessitat de prendre mesures i arribar a consensos, tant en l'àmbit local com en l'internacional per assolir els reptes del desenvolupament sostenible, fonamental per a la pròpia supervivència de la humanitat. En aquest sentit, un any clau és el 1992, quan se celebra la Conferència de Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament a Rio de Janeiro, també coneguda com Cimera de la Terra, en què per primera vegada un ampli ventall de la societat civil –ONG, associacions, etc.– participa de forma destacada en una conferència d'aquestes característiques, a més de representants governamentals de 172 països (caps d'Estat i de Govern) i d'organitzacions internacionals. D'aquesta en surten cinc punts clau que són referència obligada: la Declaració de Rio sobre Medi Ambient i Desenvolupament; l'Agenda 21, un pla d'acció per al desenvolupament sostenible; la Convenció Marc de les Nacions Unides pel Canvi Climàtic (UNFCC); la Convenció sobre la Diversitat Biològica (CDB); i la Declaració de principis per la gestió sostenible dels boscos.

Deu anys després, i en el marc de la Cimera Mundial sobre el desenvolupament sostenible celebrada a Johannesburg l'agost de 2002, es fa un balanç dels reptes assolits. Es fa palès que s'ha aconseguit incloure en les prioritats de l'agenda internacional els temes mediambientals i de desenvolupament, però alhora també que, per davant i a molta diferència, són prioritaris els temes econòmics i comercials, com també els de seguretat i defensa, sobretot després de l'11-S. I que la manca de compromisos polítics i recursos econòmics són un fre per aconseguir els resultats desitjats.

Aquest DCIDOB fa un recorregut per l'evolució del concepte del desenvolupament sostenible, des del marc teòric i algunes dates clau, fins als avenços i retrocessos. Destaca, a la vegada, temes com el canvi climàtic, els recursos hídrics i la diversitat biològica, dels quals ja s'ha aconseguit certa maduresa de consens, tot i que evidentment queda molt camí per recórrer. També se centra en un tema emergent, molt debatut en la Cimera de Johannesburg, com és el de l'Agenda Local 21: el del paper de les autoritats locals en l'assoliment dels objectius de l'Agenda 21 de Rio. Tal i com s'explicita en l'article sobre el tema, "el desenvolupament només pot ser sostenible si es dissenya amb sensibilitat, concentrant-se en les condicions socials, econòmiques i ecològiques úniques de cada lloc".

Estem segurs que hem deixat de banda altres temes importants, una publicació d'aquestes característiques té les seves limitacions, però hem volgut elaborar una eina que ajudi a enriquir el debat.

Desenvolupament SOSTENIBLE

dCIDOB 84.

Desenvolupament sostenible.

**Cap a un desenvolupament sostenible? Algunes fites importants.
Mireia Tarradell.**

Cap a un desenvolupament sostenible?

ALGUNES FITES IMPORTANTS

Mireia Tarradell Llicenciada en Ciències Ambientals per la Universitat Autònoma de Barcelona

Segons el projecte de les Perspectives del Medi Ambient Mundial (PMAM) del Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA), hi ha dues tendències fonamentals que caracteritzen el començament del tercer mil·lenni. En primer lloc, l'ecosistema mundial es veu amenaçat per greus desequilibris en la productivitat i en la distribució dels béns i serveis. Una gran part de la humanitat encara viu en una pobresa extrema i, segons les projeccions, hi haurà una divergència encara més gran entre els que es beneficien dels avenços econòmics i tecnològics i els que no. En segon lloc, el món s'està transformant a un ritme cada vegada més accelerat, però en aquest procés la política i la gestió ambiental estan endarrerides respecte al desenvolupament econòmic i social. El creixement de la població i el desenvolupament econòmic actualment superen els beneficis ambientals derivats de les noves tecnologies i polítiques. En aquest sentit, és necessari que els processos de globalització que estan tenint tant de pes en l'evolució social ajudin a resoldre, i no a agreujar, els grans desequilibris per tal d'assegurar un futur més sostenible pel planeta i per les generacions actuals i futures.

Antecedents ▶ Si es fa un repàs històric del medi ambient com a preocupació internacional, veiem que en un primer moment les mesures adoptades són més locals i van encaminades a la protecció de la natura, però vista com una fi en si mateixa. El 1872 es crea el primer parc nacional, el Yellowstone, als EUA. I, ja al segle XX, a finals dels anys cinquanta i durant els seixanta, és quan els temes ambientals entren en la dimensió més internacional, amb llibres com el de Rachel Carson¹ *La primavera silenciosa* i, posteriorment, l'article de Garrett Hardin² *La tragèdia dels Comuns*. També per un seguit de catàstrofes ambientals, com la contaminació de milers de llacs a Suècia a causa de la pluja àcida.

A començament dels anys setanta, el Club de Roma³ publica l'estudi més famós de l'època: *Els límits del creixement*, on afirma que el sistema global es col·lapsarà cap el 2000 si el creixement de la població i també l'economia no es redrecen. D'aquesta manera s'introdueix la idea que el desenvolupament pot ser limitat pel caràcter finit dels recursos de la Terra.

El 1972 se celebra la Conferència de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Humà a Estocolm. Amb aquest esdeveniment es reafirma l'entrada del medi ambient a l'agenda política internacional i es reconeix per primera vegada de manera oficial el vincle existent entre desenvolupament i medi ambient. La conferència adopta una Declaració de 26 principis i un Pla d'Acció amb 109 recomanacions. Però el seu resultat clau és la creació del Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA), que a partir d'aquell moment representarà la 'consciència ambiental' de les Nacions Unides.

El 1983 es crea la Comissió Mundial del Medi Ambient i el Desenvolupament (també coneguda com Comissió Brundtland) que reuneix 23 comissionats de 22 països, tant desenvolupats com en desenvolupament i del bloc d'influència soviètica. El seu mandat és proposar un programa global de canvi centrat en els vincles entre els problemes del medi ambient i el desenvolupament, que en aquell moment són incerts, però que es preveu que siguin importants. La Comissió celebra reunions a tots els continents i finalment presenta un informe, titulat *El nostre futur comú* (*Our Common Future*), a l'Assemblea General de les Nacions Unides el 1987. Aquest informe és una avaluació de la crisi ambiental global i defineix el terme àmpliament divulgat del "desenvolupament sostenible", el qual defineix com "satisfer les necessitats del present sense comprometre les necessitats del futur". Les qüestions sobre la població, la producció d'aliments, les espècies en extinció, l'energia i la urbanització també hi són específicament examinades. La Comissió conclou que les estructures de presa de decisions i els acords institucionals no són suficients per fer front a les demandes del desenvolupament sostenible.

El 1985, científics britànics fan públiques les dimensions del forat de la capa d'ozó i, el 1987, els governs adopten el Protocol de Montreal sobre Substàncies que Destrueixen la Capa d'Ozó, per tal de reduir i, a la llarga, eliminar les emissions de productes químics com els clorofluorocarbonis (CFC) que són perjudicials per a la capa d'ozó. D'altra banda, també es reconeix per primer cop que l'extinció d'espècies amenaça la diversitat biològica.

1992, un any clau ▶ La dècada dels noranta es caracteritza per la recerca d'una comprensió millor del terme desenvolupament sostenible. El juny de 1992 té lloc la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament (CNUMAD), a Rio de Janeiro, també coneguda com Cimera de la Terra, la reunió amb més assistència mai celebrada fins llavors: representants de 172 països, incloent 108 caps d'Estat i de Govern, i de totes les organitzacions mediambientals més importants. A Rio s'assoleix un acord en cinc punts clau: la Declaració de Rio sobre Medi Ambient i Desenvolupament, que estableix una sèrie de 27 principis que vinculen el medi ambient amb el desenvolupament; l'Agenda 21, un Pla d'Acció pel desenvolupament sostenible en el segle XXI; la Convenció Marc de les Nacions Unides pel Canvi Climàtic (UNFCCC); la Convenció sobre la Diversitat Biològica (CDB), i la Declaració de principis per la gestió sostenible dels boscos. També s'aconsegueix un acord per negociar una Convenció mundial per combatre la desertització. El desembre del mateix any s'estableix la Comissió per al Desenvolupament Sostenible (CDS), que serà l'encarregada de supervisar la implementació efectiva de les decisions i els compromisos de Rio. Poc temps després, el Banc Mundial i les Nacions Unides estableixen el Fons per al Medi Ambient Mundial (FMAM), amb els objectius de finançar projectes de pèrdua de biodiversitat, canvi climàtic, degradació de les aigües internacionals i la capa d'ozó.

Cinc anys després de la CNUMAD, el 1997, l'Assemblea General de les Nacions Unides celebra a Nova York una sessió especial sobre Rio + 5, per tal d'avaluar els progressos aconseguits fins llavors, en l'àmbit de la implementació de l'Agenda 21. Es destaquen diverses llacunes, especialment relacionades amb la justícia social i la pobresa, i es conclou que molts dels objectius de l'agenda els falta molt camí per recórrer, al mateix temps que es reafirmen els principis de 1992.

El setembre del 2000 se celebra l'anomenada Cimera del Mil·lenni de les Nacions Unides, en què 147 caps d'Estat i de Govern, i un total de 191 països firmen la Declaració del Mil·lenni, la qual estableix metes

específiques per al desenvolupament i l'eradicació de la pobresa. Es compromet per al 2015, entre d'altres objectius, a reduir a la meitat la població que viu per sota del llindar de la pobresa, la població que no té accés a aigua potable i la població que pateix fam. Per aconseguir-ho, el secretari general de les Nacions Unides, Kofi Annan, demana als països donants l'aportació de 100.000 milions de dòlars anuals. Això implicaria gairebé doblar els recursos destinats a l'ajuda, actualment per sota del 0,24%, fins arribar al 0,5% del PIB, encara però per sota del 0,7% recomanat. S'ha de dir que actualment aquestes xifres encara estan molt lluny d'assolir-se.

La qüestió que últimament està rebent molta més atenció és la relacionada amb el comerç i la inversió internacionals i el desenvolupament sostenible. I això és així perquè cada vegada és més evident que les agendes del comerç, la inversió i el desenvolupament sostenible hauran de ser coherents si es vol aconseguir el progrés a llarg termini en l'eradicació de la pobresa i la conservació mediambiental. En aquest sentit, el novembre de 2001 se celebra a Doha la quarta reunió ministerial de l'Organització Mundial del Comerç (OMC) en què s'aprova una declaració que manifesta que "un sistema de comerç obert, no discriminatori i multilateral que tingui en compte la protecció del medi ambient haurà de ser mútuament sostenible". Més tard, el març de 2002, té lloc a Monterrey (Mèxic) la Conferència Internacional de Finançament per al Desenvolupament, amb l'assistència de nombrosos caps d'Estat i de Govern, en la qual els governs discuteixen qüestions sobre el finançament internacional per al desenvolupament. Es comprometen a subministrar 12.000 milions de dòlars addicionals anuals per al 2006, però aquests diners no són suficients per assolir els objectius de la Declaració del Mil·lenni.

Del 26 d'agost al 4 de setembre de 2002 s'ha celebrat la Cimera Mundial de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible, Rio+10, a Johannesburg, de la qual se'n parlarà amb més detall en un article especial. ■

Fons ▶ GEO-3 2002 del PNUMA; PMAM 2000 del PNUMA; <http://www.wwf.org.mx>

Notes ▶

1. Carson, Rachel *La Primavera Silenciosa*, 1962. Molts ambientalistes al·leguen que es tracta d'una devastadora denuncia de l'efecte dels pesticides i mètodes agrícoles industrialitzats sobre la vida silvestre als Estats Units.
2. El 1968, el biòleg Garrett Hardin va publicar a la revista *Science* un article titulat "*The Tragedy of the Commons*", en què es qüestiona la cura dels béns comuns.
3. El 1968 a Roma, 35 personalitats de 30 països entre els quals es troben polítics, acadèmics, científics i investigadors, comparteixen una creixent preocupació per les modificacions de l'entorn ambiental que estan afectant la societat, inicien els primers passos per a la fundació del grup. El seu objectiu serà investigar, així com potenciar mètodes i interressar a funcionaris i grups influents dels principals països sobre les perspectives de la crisi en progrés que està afectant el medi ambient. El Club es formalitzarà dos anys després sota la legislació suïssa. El 1972 surt el seu primer informe de treball amb el títol *Els límits del creixement*. En el seu 30è aniversari compta ja amb gairebé 100 membres procedents de 52 països i ha publicat i difós 21 informes.

dCIDOB 84.

Desenvolupament sostenible.

Pobresa, desenvolupament i recursos naturals. L'estat de la qüestió.
Helena Barracó.

Pobresa, desenvolupament i recursos naturals

L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Helena Barracó Llicenciada en Ciències Ambientals per la Universitat Autònoma de Barcelona

Pobresa i medi ambient ▶ Les complexes relacions entre medi ambient i pobresa sovint inviten a malentesos. Alguns titulars com “pobresa és contaminació” o “medi ambient saludable, població pròspera” poden ser enganyosos ja que generalitzen una relació intrínseca entre pobresa i mala gestió dels recursos, tot descuidant que en la majoria de casos és el creixement econòmic desregulat i dominat pels interessos comercials el causant de la degradació ambiental i del consegüent augment de la pobresa. Tot i l'augment de la riquesa mundial, que actualment s'estima en 24.000 milions de dòlars anuals, hi ha uns 1.200 milions de persones que viuen amb menys d'un dòlar diari. Gairebé un 60% dels 4.400 milions de persones residents en països en desenvolupament té mancances de serveis sanitaris bàsics, prop d'un terç no té accés a aigua potable, un quart no disposa d'un habitatge adequat, només un 20% té accés a serveis adequats de salut i un 20% no finalitza el cinquè any d'escolarització. A causa de la pobresa, moltes persones estan incrementant la pressió que exerceixen sobre els fràgils recursos naturals amb la finalitat de poder sobreviure. Alhora, les condicions del medi ambient contribueixen a determinar si les persones tenen o no bona salut i quina és la seva esperança de vida. Aquestes corroboracions constaten que només un enfocament integrat dels problemes de la pobresa i la degradació del medi ambient pot conduir al desenvolupament sostenible. Els elements principals de l'èxit són l'augment de la base de recursos dels pobres, la inversió en serveis energètics i d'infraestructura, el suport a les *tecnologies verdes* i l'aplicació de polítiques adequades de valoració i fixació de preus de recursos com l'aigua, l'electricitat o els fertilitzants. En definitiva, és necessari que la protecció mediambiental sigui part integral de l'eradicació de la pobresa.

La discrepància en el consum ▶ La riquesa se centra al voltant del consum energètic i produeix residus a velocitats molt superiors a les pròpies de la pobresa. El consum global de recursos continua en augment, donant-se increments notables en la demanda de minerals, combustibles fòssils i productes procedents dels boscos. En aquest sentit, continua creixent la producció de residus i de substàncies contaminants amb efectes negatius per als ecosistemes: residus sòlids, residus tòxics, la pluja àcida i els gasos causants de l'efecte hivernacle, etc. A l'altra cara de la moneda, els efectes de la pobresa també destrueixen el medi ambient, i els pobres esdevenen els missatgers i principals perjudicats de la manca de sostenibilitat. Efectivament, el creixement de la població, i el model actual d'augment de la riquesa –més consum i també més contaminació–, juntament amb l'augment de la pobresa –manca de recursos i de tecnologia per a emprar-los–, incrementen progressivament les pressions sobre el medi ambient.

Mentre que els països més rics del món, on resideix un 20% de la població mundial, concentren el 86% del total del consum privat, el 20% més pobre de la població mundial consumeix només l'1,3%. Així, un nen que neixi avui en un país industrialitzat agregarà, durant tota la seva vida, al consum i a la contaminació, més que entre 30 i 50 nens nascuts en països en desenvolupament.

El Capítol 4 de l'Agenda 21 ja fa atenció a la necessitat de millorar el coneixement del rol del consum i dels mitjans a partir dels quals poden assolir-se patrons de consum sostenibles. En aquest sentit, s'identifiquen dues àrees generals d'acció: millorar l'eficiència de la producció i potenciar tecnologies més netes; i desenvolupar nous conceptes de prosperitat alhora que es reenforteixen valors que afavoreixen una producció i un consum més sostenibles.

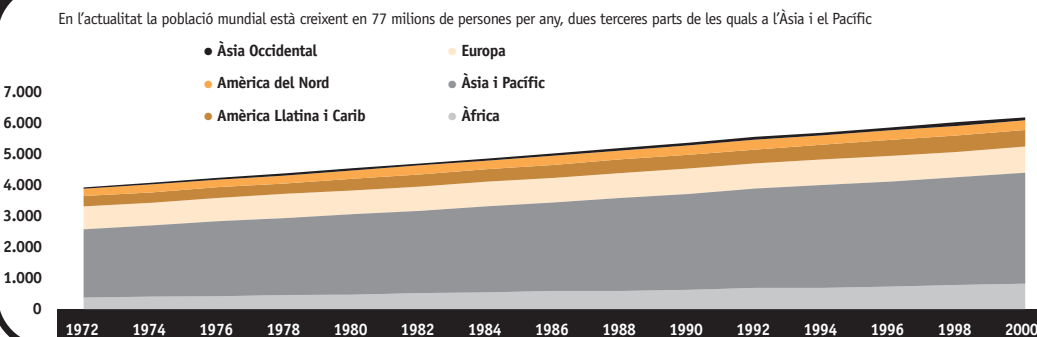
La pressió sobre els recursos naturals ▶

L'aigua ▶ L'aigua és, sens dubte, el recurs indispensable per a la vida i es pot considerar com el recurs que defineix els límits del desenvolupament sostenible. El creixement de la població mundial, el desenvolupament industrial i l'expansió de l'agricultura de regadiu han provocat un augment considerable en la demanda d'aigua. Però aquest recurs no es troba distribuït, ni en quantitat ni en qualitat, de la mateixa manera entre la població i els ecosistemes mundials.

Milions de persones moren o emmalalteixen cada any, la majoria a l'Àfrica i l'Àsia, per manca o per no tenir accés a aigua en bones condicions, i probablement el subministrament d'aigua dolça serà un dels problemes més greus del segle XXI.

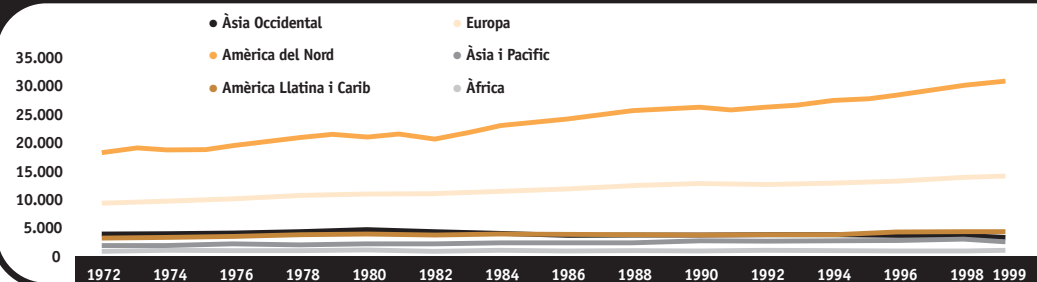

Població mundial (milions) per regió, 1972-2000

► FNUAP, 1991

PIB per càpita (en dòlars de 1995) 1972-1999

Un terç de la població mundial vivia el 1997 en països amb una quantitat d'aigua insuficient per fer front a les seves necessitats de consum, i es calcula que si les pautes actuals de consum segueixen com fins ara, el 2025 dos de cada tres habitants de la Terra viuran en condicions d'estrès hídric.

En aquest sentit, des de diverses conferències i instruments internacionals per al medi ambient s'han formulat diverses recomanacions:

- Protegir els recursos hídrics dels contaminants, restaurar els cursos naturals que alimenten els sistemes fluvials, ordenar el rec i l'ús de productes químics, i afrontar el problema de la contaminació industrial.
- Accés universal a aigua potable com a part fonamental d'un medi ambient saludable

La gestió del sòl ► Entre les activitats humanes que més contribueixen a la degradació del sòl hi trobem: ús agrícola insostenible, gestió inadequada de l'aigua, sobreexplotació per a finalitats turístiques, pràctiques de desforestació, destrucció de la vegetació natural, ús freqüent de maquinària pesada, pastoreig excessiu, rotació de cultius i pràctiques d'irrigació inadequades. Aquestes activitats han produït uns efectes col·laterals: erosió, contaminació, desforestació i pèrdua d'hàbitats, amb la consegüent pèrdua també de diversitat biològica.

Desforestació ► Els darrers decennis les taxes de desforestació han assolit els majors nivells registrats en la història. Aquest fet és especialment rellevant si considerem que els boscos tropicals, principals víctimes de la

desforestació, contenen aproximadament un 50% de la diversitat biològica del planeta. Els boscos proporcionen béns i serveis –combustible, fusta i producció de paper–, necessaris per al nostre desenvolupament, però també tenen un paper fonamental per a la supervivència del planeta i la vida que hi conté: regulació del clima, control d'inundacions, conservació del sòl, emmagatzematge i reciclatge de nutrients i esbarjo.

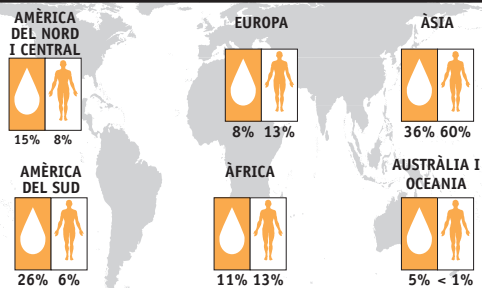
Actualment, una tercera part de la superfície del planeta, aproximadament 3.866 milions d'hectàrees, són bosc. Segons la FAO, la pèrdua global de l'àrea forestal durant els anys noranta fou aproximadament de 94 milions d'hectàrees (el 2,4% del total de boscos) com a resultat de l'efecte combinat d'un ritme de desforestació de 14,6 milions d'hectàrees anuals i d'un ritme de reforestació de 5,2 milions d'hectàrees anuals. La desforestació dels boscos tropicals és gairebé de l'1% anual. En aquests anys, gairebé el 70% de les àrees desforestades es van transformar, en la majoria dels casos, en terres agrícoles de caràcter permanent.

Una de les iniciatives que cal desenvolupar és la Certificació de boscos i productes forestals, un instrument voluntari, basat en els mecanismes de mercat, que permet que els consumidors identifiquin els productes forestals amb estàndards mediambientals elevats. L'any 2000, aproximadament un 2% dels boscos mundials van ser certificats com a pràctiques de gestió sostenible.

Desertització ► Al voltant del 20% de les zones àrides vulnerables del món es veuen afectades per la degradació del sòl produïda per la mà humana, fet que amenaça els mitjans de subsistència de més de 1.000

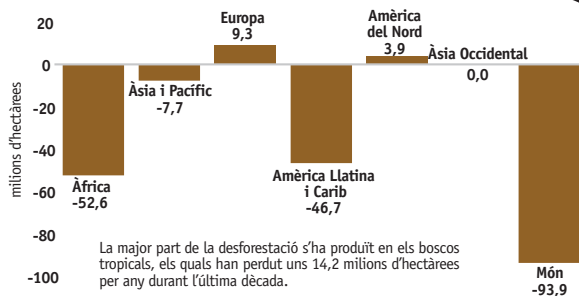
POBRESA, DESENVOLUPAMENT I RECURSOS NATURALS

Disponibilitat de recursos hídrics (%) versus població

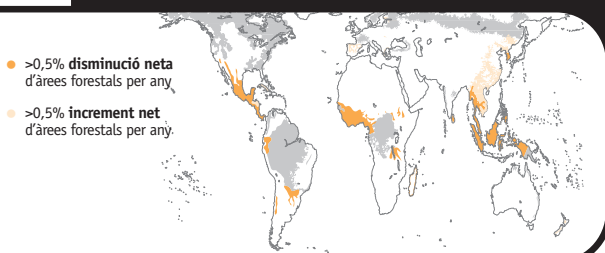
► www.unesco.org.uy/phi/recursos/recursos.html

Canvis en terres forestals 1990-2000

► ONU, 2002

Països amb majors terres de canvis en la superfície de boscos

► FAO, 2001

milions de persones. Els processos de desertització avancen, i converteixen terres fèrtils en terres no productives. El 1996 entra en vigor la Convenció de l'ONU per combatre la desertització, a partir de la qual es crea una xarxa de quatre regions: Àfrica, Àsia, Amèrica Llatina i el Carib, i el nord de la Mediterrània, amb poder per dissenyar i executar plans fets a la mida de les seves necessitats. Cal dir, però, que aquests no disposen de fons per finançar-se, cosa que inevitablement té com a conseqüència una activitat feble.

La diversitat biològica ► La pèrdua de diversitat biològica en el planeta té com a causes principals els canvis en els usos del sòl, les variacions climàtiques, la contaminació, l'explotació insostenible dels recursos naturals i la introducció d'espècies exòtiques. Els organismes vius contribueixen a una gran varietat de serveis mediambientals, com la regulació de la composició de gasos de l'atmosfera, la protecció de les zones costeres, la regulació del cicle hidrològic i del clima, la generació i conservació de la fertilitat dels sòls, per la descomposició de residus, la polinització de cultius, l'absorció de contaminants, etc. Molts d'aquests serveis no estan reconeguts ni avaluats en termes econòmics. A més, en la diversitat biològica es troben principis actius i medicinals que es relacionen directament amb la salut humana. La diversitat biològica proveeix també recursos genètics per als cultius i l'agricultura i per aquesta raó constitueix la base biològica per a la seguretat alimentària mundial i el desenvolupament humà.

Des de la Cimera de Rio més de 180 països van acordar protegir la diversitat biològica, però les dues principals fonts de diversitat biològica, els esculls de coralls i els boscos tropicals, han estat seriosament degradats, mentre que només 40 països han dut a terme estratègies de conservació. Tot i que no hi ha informació suficient per determinar amb precisió quantes espècies s'han extingit en les últimes tres dècades, segons l'IUCN (International Union for Conservation of Nature) actualment hi ha 11.167 espècies amenaçades d'extinció, de les quals 5.714 són espècies de plantes. Pel que fa als animals, un 24% d'espècies de mamífers i 12% d'espècies d'ocells es troben en aquesta situació. De la mateixa manera, s'han observat decreixements alarmants de les poblacions d'espècies de rèptils i més de la meitat dels esculls de corall del món estan potencialment amenaçats per les activitats humanes. Aquesta qüestió és clau perquè la desaparició de diferents tipus de plantes i animals té profundes implicacions per a la salut i potencialment per a la supervivència de la humanitat.

Un nou repte, la importància del qual ha anat en augment des de la Cimera de Rio, són els coneguts transgènics, varietats de cultius modificades genèticament per millorar la productivitat. Al mateix temps apareixen nous interrogants relacionats amb l'enginyeria de gens humans i animals. Les seves conseqüències encara estan per determinar. Un altre dels temes claus que s'està discutint és si els països desenvolupats haurien de pagar als països en desenvolupament, els quals concentren la majoria de la diversitat biològica, un incentiu econòmic per protegir aquests recursos, i pagar-los per la conservació dels recursos genètics que potencialment poden ser emprats en cultius o medicaments. En aquest sentit, cal donar un impuls i desenvolupar la Convenció sobre la Diversitat Biològica, que fou un dels resultats principals de la Cimera de Rio de 1992. Com també reconèixer el Protocol de Cartagena sobre seguretat de la biotecnologia, ja que l'enginyeria genètica és un dels nous aspectes que clarament afecten o poden afectar el medi ambient.

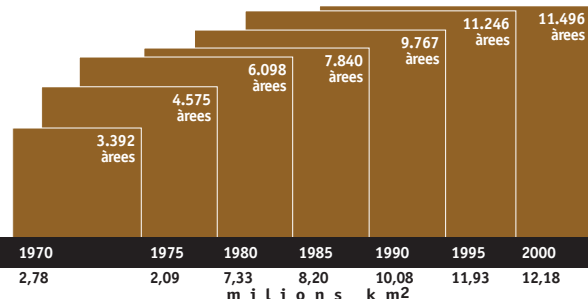
Medi ambient marí ► Pel que fa al medi ambient marí, la comunitat internacional ha reconegut que la sobreexplotació dels recursos pesquers és un tema tant o més preocupant que la contaminació dels mars i oceans. Segons la FAO, el consum de peix ha augmentat un 240% des dels anys seixanta. Aquesta demanda creixent sobre els recursos pesquers prové tant dels països més desenvolupats, com a conseqüència de la creixent manca de confiança en les carns, com dels països en desenvolupament, on el peix és la principal font de proteïnes per a més de 1.000 milions d'habitants de les regions més pobres del món. Actualment, més del 70% dels stocks de peix més importants comercialment han estat declarats sobreexplotats. I encara que les captures marines s'hagin estabilitzat, mostren senyals de declivi com a resultat d'aquesta sobreexplotació. D'altra banda, cal subratllar la necessitat per part dels països de ratificar la

Convenció del Dret del Mar, la qual promou l'ús i el desenvolupament sostenible dels mars i oceans, com també dels seus recursos.

Contaminants i canvi climàtic ▶ Les emissions de contaminants són el producte final de tot un seguit de processos químics i físics que es produeixen en tots els sectors de l'activitat humana (domèstic, industrial, agrícola) i de forma natural. Les emissions de contaminants poden tenir efectes en l'àmbit local, regional i planetari. En l'àmbit planetari és obligat fer referència a les emissions de gasos d'efecte hivernacle, principalment diòxid de carboni i metà. Les emissions de diòxid de carboni han assolit una nova xifra rècord de quasi 23.900 milions de tones el 1996, gairebé quatre vegades més del total de 1950. Aquest augment prové principalment dels països industrialitzats: els 30 països de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) van contribuir el 1998 en més de la meitat de les emissions de gasos d'efecte hivernacle del planeta, amb una emissió per càpita tres vegades superior a la mitjana mundial. La major part d'aquestes emissions provenen de la crema de combustibles fòssils. El Panel Intergovernamental sobre Canvi Climàtic (PICC) estima que l'atmosfera terrestre s'escalfarà entre 1,4 i 5,8 graus centígrads el pròxim segle, una proporció sense precedents els últims 10.000 anys. Les projeccions de la "millor estimació" del panel preveuen un augment del nivell del mar de gairebé mig metre cap al 2100. Segons aquests experts, el canvi climàtic tindrà greus efectes, entre aquests l'augment de les tempestes, les inundacions i l'erosió del sòl, l'acceleració de l'extinció de plantes i animals, i el desplaçament de les zones aptes per a l'agricultura. Aquestes situacions comportaran un augment del nombre de refugiats ambientals i de la migració internacional per motius econòmics. Per tant, es fa necessària i urgent l'aplicació real del Protocol de Kyoto sobre el Canvi Climàtic, ja que és l'únic acord internacional que tracta aquest aspecte ambiental tan rellevant.

Un altre efecte de les emissions en l'àmbit planetari és el conegut forat de la capa d'ozó, produït principalment per les emissions de clorofluorocarbonis (CFC). Són molts els països que han signat i ratificat el Protocol de Montreal i s'ha produït una disminució important en l'emissió de gasos que degraden la capa d'ozó. Però,

Nombre global d' àrees protegides per any

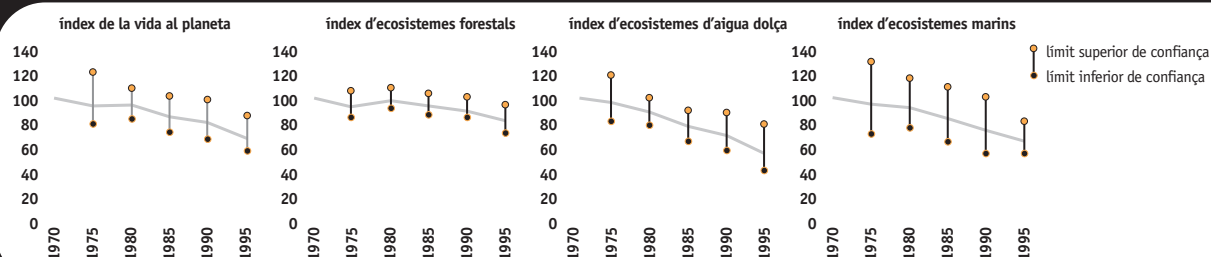

▶ PNUMA-WCMC, 2001

tot i que sembla que el forat d'ozó ha disminuït en els dos últims anys –el 2001 el forat mitjà més de 24 milions de km² (un territori superior al d'Estats Units, Canadà i Mèxic junts) i actualment és de 15 milions de km²–, els científics de la NASA i de la NOAA (National Oceanic and Atmospheric Administration) afirmen que aquest fet no significa que la capa d'ozó s'estigui recuperant, sinó que es tracta d'un fenomen aïllat degut a les altres temperatures d'aquest any sobre l'Antàrtida, i que la quantitat de gasos destructius de la capa d'ozó a les altes capes de l'atmosfera encara trigarà a disminuir.

Un nou grup de contaminants, els contaminants orgànics persistents (COP), han entrat recentment a formar part de la llista d'emissions atmosfèriques amb repercussions globals. Aquestes substàncies poden ser transportades per l'atmosfera a llargues distàncies del lloc d'emissió on es dipositen i s'acumulen. Les acumulacions de COP trobades a les àrees polars en són un clar exemple. També són lipofíliques, és a dir, s'acumulen en els greixos dels animals i poden arribar a ser altament tòxiques. En aquest sentit, un pas important cap al control d'aquests compostos és la Convenció d'Estocolm sobre Contaminants Orgànics Persistents (2000), actualment en fase de ratificació, que regula la producció i l'ús en principi de dotze substàncies tòxiques persistents –deu plaguicides, a més de dioxines i furans–.

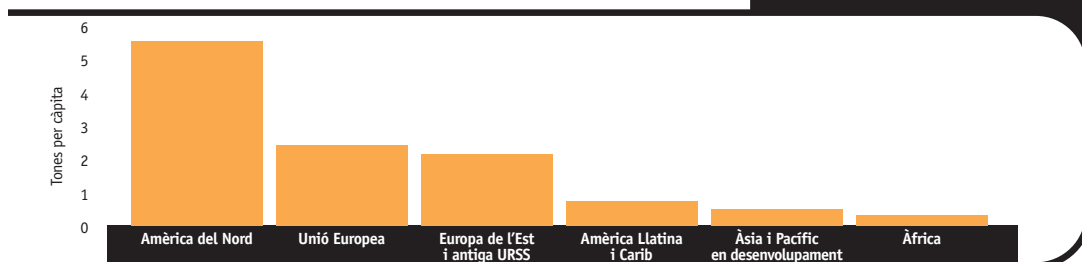
Índex de la vida al planeta: un indicador de la biodiversitat global

▶ L'índex de la vida al planeta es basa en estimacions del tamany de poblacions d'espècies salvatges. Es calcula a partir de l'any de referència 1970 (que equival al 100%). Aquests índexs han estat elaborats pel PNUMA i el World Wild Fund for Nature (WWF).

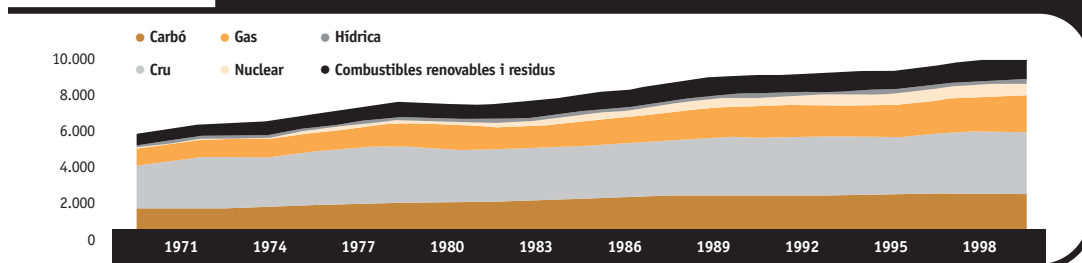
POBRESA, DESENVOLUPAMENT I RECURSOS NATURALS

Emissions de CO₂ per càpita (2000)

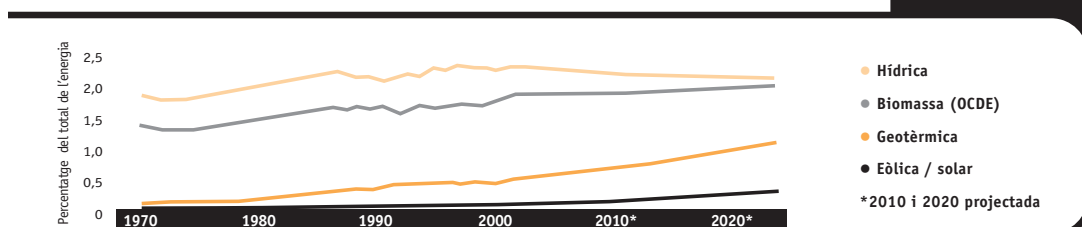
► Energy Information Administration

Aprovisionament mundial d'energia per combustible (equivalent per any de milions de tones de cru)

► IEA, 2000

Energia renovable

► IEA, 2000

Si ens fixem en les emissions que més ens afecten des d'una perspectiva més local, cal destacar els contaminants derivats de la crema de combustibles fòssils provinents principalment del transport (òxids de nitrogen, òxids de sofre, compostos orgànics volàtils i alguns metalls pesats). Per aquesta raó les àrees més afectades per aquestes emissions són les ciutats. En un món cada vegada més urbanitzat, la contaminació atmosfèrica urbana és un dels problemes ambientals més importants.

A les ciutats de països desenvolupats, els nivells dels principals contaminants han disminuït els darrers anys. En els països en vies de desenvolupament, en canvi, han augmentat com a conseqüència de la ràpida urbanització. Segons el Banc Mundial, un bon nombre de megaciutats (ciutats amb 10 o més milions d'habitants) com Mèxic DF, Beijing o Calcuta sobrepassen els límits de contaminació recomanats per l'Organització Mundial de la Salut.

Referències bibliogràfiques ►

Fons de Població de les Nacions Unides (FNUAP) *El estado de la población mundial 2001, Huellas e hitos: Población y cambio del medio ambiente*, 1999.

United Nations Environment and Development. Varis Autors. *Earth Summit 2002. A new Deal*. Earthscan Publication Ltd. First edition 2000. Reprinted 2002.

GARDINER, Rosaline, *Earth Summit 2002 Briefing Paper*. UNED Forum's Towards Earth Summit 2002 Project, setembre 2001.

United Nations Environment Programme. *Global Environmental Outlook 3*. Earthscan Publication Ltd. 2002.

Margot Wallström, "¿Por qué necesita Europa una política pesquera sostenible?", *El País*, (juny 2002).

NASA/NOAA, "Unusually small antarctic ozone hole this year attributed to exceptionally strong stratospheric weather systems", *Ozone Hole Press Release 02-185*, 30 Setembre 2002

FAO, *Situación de los bosques del mundo 2001*, Roma 2001

IUCN "La lista Roja de Especies Amenazadas de la IUCN, 2002". Comunicado de prensa (octubre 2002).

dCIDOB 84.

Desenvolupament sostenible.

Johannesburg 2002. La cimera mundial sobre el desenvolupament sostenible, RIO+100 RIO-10?

Toni Pujol Vidal.

Johannesburg 2002

LA CIMERA MUNDIAL SOBRE EL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE, RIO+10 O RIO-10?

Toni Pujol Vidal Llicenciat en Ciències Ambientals per la Universitat Autònoma de Barcelona

Deu anys després de la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament (CNUMAD) o “Cimera de la Terra” celebrada a Rio de Janeiro el 1992, Johannesburg ha acollit, del 26 d'agost al 4 de setembre, la Cimera Mundial de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible, també coneguda com a Rio+10. Desenes de milers de participants, entre ells representants de governs, de les Nacions Unides, d'institucions financeres multilaterals, d'ONG, del sector privat i altres actors importants han fet cap a la ciutat sud-africana per tal de revisar els progressos assolits, avaluar els obstacles principals trobats i alhora determinar noves accions i prioritats en el camí global cap al desenvolupament sostenible.

Antecedents a la Cimera. La sostenibilitat del Planeta, una qüestió pendent ▶ La idea de “desenvolupament sostenible” es remunta a la Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient Humà (Estocolm, 1972) quan la comunitat internacional va reunir-se per primera vegada per considerar les necessitats ambientals i de desenvolupament a nivell global. Des dels anys setanta, els governs de molts països, organitzacions internacionals, i altres actors han debatut sobre aspectes relatius al medi ambient i el desenvolupament. Ara fa una dècada de la cèlebre Cimera de la Terra de Rio de Janeiro. En aquellencontre, que aplegà representants de 172 estats, a més a més de popularitzar el concepte de ‘desenvolupament sostenible’, es va signar la ‘Declaració de Rio’ i es va posar en marxa el Pla d'Acció Agenda 21, juntament amb l'aprovació dels convenis sobre biodiversitat, canvi climàtic i d'una declaració de principis sobre boscos. Cinc anys després de Rio, la comunitat internacional va convenir de reunir-se a Nova York per avaluar els progressos fets fins llavors; en aquella ocasió foren majoritaris els pronunciaments sobre els lents avenços en la implementació de l'Agenda 21. La conclusió general va ser que tot i que s'havia fet algun progrés en desenvolupament sostenible, la majoria dels objectius de l'Agenda 21 els faltava molt camí per recórrer.

La Cimera de Johannesburg ▶ La trobada de Johannesburg es presenta com a una oportunitat clau per avaluar les accions encaminades a definir i aplicar estratègies nacionals de desenvolupament sostenible en conformatat amb el que estableix l'Agenda 21, així com per mobilitzar de nou la voluntat política, els recursos i l'acció cap al desenvolupament sostenible, tot considerant les noves qüestions sorgides des de la Cimera de Rio de Janeiro. La diferència principal entre les dues cimeres prèvies (Estocolm i Rio) i la del 2002 és que els coneixements actuals sobre la Terra són molt més amplis, com ho és l'evidència que cal redreçar el rumb seguit fins ara. Actualment cal tenir en compte aspectes de seguretat ambiental com són la gestió de l'aigua, els límits dels recursos pesquers, la seguretat alimentària o els refugiats mediambientals. Tanmateix, s'han de revisar les accions dels països sobre la corresponent ratificació dels diversos instruments relatius al medi ambient i el desenvolupament, com són la Convenció Marc sobre el Canvi Climàtic o la Convenció sobre Biodiversitat.

Principals reptes actuals per a la consecució d'un desenvolupament sostenible

- ▶ Eradicar la pobresa
- ▶ Canviar els patrons insostenibles de consum i producció
- ▶ ‘Direccionar’ la globalització cap al desenvolupament sostenible
- ▶ Potenciar la transferència de tecnologia i de recursos financers cap als països en vies de desenvolupament
- ▶ Gestionar els ecosistemes i la biodiversitat de manera sostenible
- ▶ Consequir una gestió sostenible de l'aigua
- ▶ Potenciar l'eficiència energètica i les energies renovables
- ▶ Reforçar els sistemes de governabilitat global per afavorir el desenvolupament sostenible

Cronologia de les principals reunions internacionals sobre medi ambient i desenvolupament

- 2002 ▶ *Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible (Johannesburg)*
- 2002 ▶ Reunions del Comitè Preparatiu de la Cimera de Johannesburg (PrepCom 2,3,4)
- 2002 ▶ Conferència sobre el Finançament per al Desenvolupament (Monterrey)
- 2001 ▶ Reunió del Comitè Preparatiu de la Cimera de Johannesburg (CDS-10 PrepCom 1)
 - ▶ Reunions preparatòries regionals, subregionals i nacionals
- 2001 ▶ Conferència Internacional sobre l'Aigua (Bonn)
 - ▶ II Conferència de les Nacions Unides sobre els Assentaments Humans (Istanbul+5)
 - ▶ III Conferència sobre els Països Menys Desenvolupats (PMD)
 - ▶ XXI Sessió del Consell de Govern del PNUMA
- 2000 ▶ *Adopció del Protocol sobre Bioseguretat*
 - ▶ Cimera del Mil·lenni (Nova York)
 - ▶ Sessió de l'Assemblea General de l'ONU sobre Desenvolupament Social (Copenhaguen+5)
 - ▶ Sessió de l'Assemblea General de l'ONU sobre la Dona (Beijing+5)
- 1999 ▶ *Adopció del Protocol de Kyoto sobre el Canvi Climàtic*
 - ▶ Sessió de l'Assemblea General de l'ONU sobre Població (Caire+5)
- 1998 ▶ *Adopció de la Convenció sobre el Consentiment Fonamentat Previ*
- 1997 ▶ Cimera Rio+5 (revisió de la Cimera de la Terra de Rio)
- 1996 ▶ Cimera Mundial sobre l'Alimentació (Roma)
 - ▶ Conferència de les Nacions Unides sobre els Assentaments Humans (Istanbul)
- 1995 ▶ *Adopció de l'Acord Sobre Stocks de Peixos Migratoris i Estacionaris*
 - ▶ Establiment de l'Organització Mundial del Comerç (OMC)
 - ▶ Cimera sobre la Dona (Beijing)
 - ▶ Cimera Social (Copenhaguen)
- 1994 ▶ *Adopció de la Convenció de les Nacions Unides per Combatre la Desertificació*
 - ▶ Conferència Internacional sobre Població (El Caire)
- 1993 ▶ Cimera sobre els Drets Humans (Viena)
- 1992 ▶ *Adopció de l'Agenda 21, pla d'acció per al desenvolupament sostenible.*
Adopció de la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic
i de la Convenció de les Nacions Unides sobre la Diversitat Biològica.
- 1992 ▶ Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament (CNUMA - la Cimera de la Terra, Rio de Janeiro)
 - ▶ Establiment de la Comissió sobre el Desenvolupament Sostenible (CDS)
- 1989 ▶ Presentació de l'Informe Brundtland "El Nostre Futur Comú"
- 1983 ▶ Establiment de la Comissió Mundial sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament (Comissió Brundtland)
- 1982 ▶ Primera reunió d'alt nivell del PNUMA
- 1972 ▶ Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient Humà (Estocolm)
 - ▶ Establiment del Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA)

Organització i estructura ▶ La Cimera ha estat organitzada per l'ONU a través de la Comissió sobre Desenvolupament Sostenible (CDS) de les Nacions Unides, que ha actuat com a comitè organitzador de les quatre reunions preparatòries celebrades entre 2001 i 2002 (PrepComs) i de la mateixa Cimera. Aquesta s'ha estructurat en dos grans blocs, un relacionat amb els estats i un altre que té com a actors principals els 9 Grups Principals definits a l'Agenda 21, és a dir: autoritats locals, comunitat científica i tecnològica, empreses, dones, joves, ONG, productors agrícoles, pobles indígenes i sindicats.

Johannesburg, ciutat pilot per a fer una cimera més verda

Fer una cimera més verda o “Greening the WSSD” (inicials en anglès de la Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible) ha estat la primera experiència en promoure la reducció o compensació de l’impacte ambiental que suposa albergar una gran conferència de l’ONU per a una ciutat com Johannesburg.

La cimera de Johannesburg ha estat la conferència més gran mai organitzada al continent africà i es pretén que iniciatives com aquesta marquin la pauta en l’organització de grans esdeveniments en el futur. Amb el lema “deixant un llegat verd”, la iniciativa “Greening the WSSD” o “verdejant la Cimera” no implica simplement plantar arbres, sinó que comprèn propostes per a la conservació i millora del medi ambient local amb projectes que promouen el sanejament i l’estalvi d’aigua, l’ús eficient de l’energia, o la reducció dels residus i de la contaminació. El projecte “Johannesburg Climate Legacy 2002” té com a objectiu “compensar” l’impacte sobre el medi ambient global de les emissions de carboni causades per l’increment en l’ús d’energia i pels viatges dels delegats.

En aquest sentit s’ha estimat que les emissions extra de carboni generades durant l’esdeveniment sumen aproximadament un total de 290.000 tones de CO₂. Així doncs, l’objectiu és el de neutralitzar aquest impacte a partir de la implementació de projectes que promoguin la reducció de les emissions a través de millores en l’eficiència energètica, un major ús de l’energia solar, etc. El projecte “Johannesburg Llegat Climàtic 2002” ha tingut un finançament també innovador ja que, entre d’altres fonts, els diners s’han recaptat a partir de les aportacions individuals –que poden comprar els “Certificats de Llegat Climàtic” que van de 10 dòlars a 150 dòlars–, i de companyies privades que poden aportar fons i “demostrar” així la seva implicació amb el desenvolupament sostenible. La iniciativa “Greening the WSSD” ha comptat amb el suport i les aportacions financeres del Govern regional de Gauteng, el Fons Mundial per al Medi Ambient (FMAMP), el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) i la Unió Mundial per a la Conservació (IUCN).

Per a més informació ► <http://www.greeningthewssd.com> | <http://www.climatelegacy.com>

Objectius i reptes ► Juntament amb l’avaluació del progrés o retrocés en la implementació de l’Agenda 21, el repte de l’encontre ha estat desenvolupar i consensuar un nou pla d’acció que promogui el desenvolupament de programes i polítiques a favor del desenvolupament sostenible arreu. Aquest pla d’acció o document de revisió i de propostes de futur, juntament amb la declaració política –resultats definits per les Nacions Unides com a “tipus 1” i negociats principalment entre estats– s’han complementat amb els resultats “tipus 2”, que són acords o aliances de partenariat per dur a terme projectes en diferents àmbits per part dels grups principals i dels estats que ho desitgin.

Seguint la proposta del secretari general de les Nacions Unides, Kofi Annan, la Cimera ha prestat una atenció particular a cinc àrees: aigua, energia, sanitat, agricultura i biodiversitat. Aquests temes, juntament amb els de pobresa i població, la situació específica del continent africà, i aspectes de comerç i finançament han constituït la complexa agenda de negociació dels delegats.

Resultats i valoració de la conferència ► A l’hora de determinar el grau d’èxit de la Cimera, un aspecte clau a tenir en compte és qui en fa la valoració. En aquest sentit, la Cimera s’ha clausurat entre la moderada satisfacció de l’organització de les Nacions Unides i d’algunes delegacions pels compromisos assolits, i les crítiques i frustracions dels països en vies de desenvolupament, i sobretot de les ONG, que consideren que la

Conferència ha fracassat a l’hora d’establir mesures i fites necessàries per promoure el desenvolupament sostenible.

Els resultats polítics, o de “tipus 1”, de la cimera s’han materialitzat en una Declaració Política i un Pla d’Acció poc ambiciosos i que queden molt lluny de les pretensions d’algunes delegacions i de les ONG. En la debilitada Declaració, els països assumeixen “una responsabilitat col·lectiva per fer avançar i reforçar la interdependència i el suport mutu entre els pilars del desenvolupament sostenible –desenvolupament econòmic, desenvolupament social i protecció del medi ambient– a nivell local, nacional, regional i global”. A part de recollir el compromís de lluitar contra la pobresa, en el Pla d’Acció només pot destacar-se l’objectiu de reduir a la meitat el nombre de persones al món que no tenen accés a l’aigua potable i al sanejament de les aigües residuals (per al 2015), així com algunes mencions a la defensa de la biodiversitat i sobre els recursos pesquers. En canvi, entre les crítiques destaquen la no inclusió de compromisos concrets per potenciar les energies renovables, per promoure la responsabilitat corporativa, o per acabar amb els subsidis a les exportacions dels productes procedents dels països rics.

En relació als resultats de “tipus 2”, el secretari general de la Cimera, Nitin Desai, afirmava que en data del 3 de setembre s’havien identificat 220 iniciatives de partenariat, que representaven 235 milions de dòlars en recursos que servien per complementar els compromisos i les dotacions econòmiques dels governs nacionals. ■

Principals acords de la Címera de Johannesburg* >

* En cursiva s'inclouen les principals demandes i crítiques als governs per part de la majoria d'ONG presents a la Címera, així com per altres grups principals

–indígenes, dones, etc.– i per part d'alguns països, majoritàriament aquells en vies de desenvolupament.

Diversitat biològica i gestió dels ecosistemes > > Aconseguir per al 2010 una reducció significativa de la taxa actual de pèrdua de diversitat biològica, i reconèixer que els països en vies de desenvolupament necessitaran ajuda financera per aconseguir-ho.

- ▶ Recuperar per al 2015 les reserves pesqueres minvades fins a un mínim sostenible “allà on sigui possible”.
- ▶ Compromís per crear una xarxa d'àrees marines protegides abans del 2015.
- Manca concreció en la xifra de reducció de la taxa de pèrdua de diversitat biològica.
- En el tema de les reserves pesqueres, la inclusió per part dels EUA del concepte “allà on sigui possible” el converteix en un compromís voluntari.

Productes químics >

- ▶ Creació d'un marc de treball per minimitzar, no més enllà del 2020, el greu impacte de productes químics sobre el medi ambient.
- Es denuncia un retrocés respecte a la Címera de Rio del 1992. Allà va aprovar-se el principi de precaució, segons el qual no és el consumidor aquell que ha de provar que un producte és nociu, si no el fabricant que és innocu.
- No es parla dels Compostos Orgànics Persistents (COP), com requereix la Convenció d'Estocolm, ni del tràfic de residus, objectiu de la Convenció de Basilea.

Energia i canvi climàtic >

- ▶ Augmentar l'accés a fonts d'energia renovables i reconèixer fites nacionals i regionals voluntàries.
- ▶ Es reafirma el Protocol de Kyoto, amb l'absència notable dels EUA.
- No s'arriba a un acord en un objectiu seriós i específic (amb xifres concretes) que estimuli una revolució de les energies renovables a escala global (la UE va proposar augmentar aquestes fonts un 2% anual, que el 2010 suposaria un 15% de tota l'energia consumida, però els EUA, i els països productors de petroli s'hi van oposar).
- No s'aconsegueix un acord per a un programa d'acció que promogui l'accés a energia neta per als països en vies de desenvolupament.
- No hi ha firmesa en l'eliminació dels subsidis al sector energètic d'energies no renovables.

Aigua i sanejament >

- ▶ Reduir a la meitat la gent que viu sense aigua potable i sense xarxa de sanejament per al 2015.
- No s'assegura que l'aigua es manté com a un bé públic.
- No s'estableixen objectius específics per assegurar que rius, llacs i aigües subterrànies siguin gestionats de forma sostenible i perquè l'aigua s'utilitzi de manera més eficient.
- No s'amplia el mandat i el finançament de la Convenció de Ramsar sobre les Zones Humides.

Comerç, globalització i medi ambient >

- ▶ Reafirmació dels recents acords de Doha (OMC) i Monterrey (ajuda al desenvolupament) en els quals es demana un major accés als mercats dels països pobres i que no es subvencioni els productes que exporten els països rics.
- Els governs no reconeixen que una liberalització global i descontrolada dels mercats no dona lloc a un desenvolupament equitatiu, just o sostenible des del punt de vista ambiental. En aquest sentit, els “principis del desenvolupament sostenible” han de dirigir i establir els límits a la reglamentació i al treball de l'Organització Mundial del Comerç (OMC) i de les altres institucions financeres internacionals, i no a l'inrevés.

Responsabilitat corporativa >

- ▶ Acord per promoure la responsabilitat corporativa.
- No s'estableix un termini (es proposava que fos abans del 2005) per a la implantació d'un marc legal sobre les responsabilitats ambientals i socials de les corporacions.

Per a més informació > www.johannesburgsummit.org

dCIDOB 84.

Desenvolupament sostenible.

El canvi climàtic. 1992-2002: Deu anys de canvis?
Josep Enric Llebot.

El canvi climàtic

1992-2002: DEU ANYS DE CANVIS?

Josep Enric Llebot Departament de Física, UAB, i membre de l'Institut d'Estudis Catalans

Fa deu anys, a Rio de Janeiro, la visió i els plantejaments que es tenia sobre la majoria de les qüestions ambientals tractades era substancialment diferent de la que avui tenim amb la referència de Johannesburg. Efectivament, la mateixa denominació de les cimera no és banal: la conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament, la cimera de la Terra de Rio de Janeiro, estava centrada sobretot en els problemes del medi físic, i la cimera Mundial per al Desenvolupament Sostenible de Johannesburg s'ha centrat en els problemes de desenvolupament. Potser l'aspecte general més remarcable és que durant els deu anys transcorreguts entre ambdues conferències la problemàtica social ha assolit una posició i una importància més central en els grans problemes ambientals que tenim davant nostre. No es pot parlar del problema del canvi climàtic, de la desertització o de la preservació de la biodiversitat, per exemple, sense parlar de desenvolupament, d'equitat, de responsabilitat històrica dels impactes ambientals, de transferència de tecnologia, de repartiment de riquesa, etc. En aquest article intentarem assolir una visió ràpida sobre l'estat actual i l'evolució durant els darrers deu anys del problema del canvi climàtic i sobre una qüestió molt relacionada: l'obtenció i la generació d'energia. Comencem, però, amb una mica d'història.

Els albers del problema del canvi climàtic ▶ Sovint sembla que parlar de l'alteració del comportament mitjà del temps sigui una expressió de modernitat o que s'intenti entendre un problema, les causes i la consciència del qual són recents. De fet, la segona meitat del segle XX i especialment els darrers anys del segle s'han caracteritzat pel debat continu i propostes sobre l'impacte de les activitats humanes en el medi, però especialment de l'esgotament de les fonts energètiques tradicionals en bona part derivades de la generació i de l'ús de l'energia. Tanmateix, la primera vegada que algú va parlar de canvi climàtic en el sentit actual fou l'any 1896 quan el químic físic suec S. Arrhenius va publicar un article on es preguntava quin impacte tindria sobre l'atmosfera el lliurament continu de gasos que absorbeixen la radiació infraroja terrestre. Amb la realització de càlculs manuals, amb dades espectroscòpiques molt poc precises però amb una molt bona dosi d'intuïció i no exempta de molta sort, el savi suec va preveure un augment de la temperatura terrestre superficial d'entre cinc i sis graus si el diòxid de carboni de l'atmosfera doblava la concentració característica de períodes preindustrials. Arrhenius fou representatiu del pensament positivista sobre el progrés, característic de l'època que va viure, afirmant la bondat dels impactes associats a l'augment de la temperatura. En efecte, albirava un desplaçament cap a latituds altes dels conreus productius de cereals, la qual cosa augmentaria la producció alimentària i ajudaria a pal·liar la fam al món. L'esperit precursor de l'article passà sense pena ni glòria: el suec fou guardonat amb el premi Nobel, però no pas per les seves contribucions al que avui anomenaríem climatologia.

Durant pràcticament tota la primera meitat del segle XX, si bé es coneixien els plantejaments formulats per Arrhenius, a causa de la precarietat del seu mètode de càlcul i les nombroses incerteses, per no dir imprecisions, sobre les dades espectroscòpiques dels gasos causants de l'efecte hivernacle, els científics no en prestaven excessiva atenció. La qüestió del canvi climàtic no gaudia aleshores d'un ampli interès científic, ni per suposat, polític. Tampoc no despertaven interès entre la comunitat científica els estudis climatològics, circumscrits sobretot als estudis dels climes del passat i a la recerca de les causes de les glaciacions. Pel que fa a l'energia l'escenari era semblant: la necessitat de disposar d'energia feia recórrer a les abundants reserves d'energia fòssil disponibles, sobretot carbó i cada vegada amb més intensitat petroli. Es descobrien nombrosos jaciments i amb gran celeritat s'explotaven. No hi havia, però, sospita de la possibilitat d'exhauriment de les fonts a causa dels nivells de consum.

La segona meitat del segle XX fou diferent. D'una banda, el creixement continu de les necessitats energètiques féu plantejar la possibilitat de l'exhauriment dels recursos energètics derivats dels combustibles fòssils, especialment del petroli, en un informe del Club de Roma elaborat i publicat durant els anys seixanta i, de l'altra, el desenvolupament dels primers ordinadors digitals, tot just en acabar la Segona Guerra Mundial, va permetre començar a predir el temps meteorològic i, a la vegada, va incitar el seu ús en la previsió de l'evolució de llur comportament mitjà: la climatologia. Pel que fa a aquest

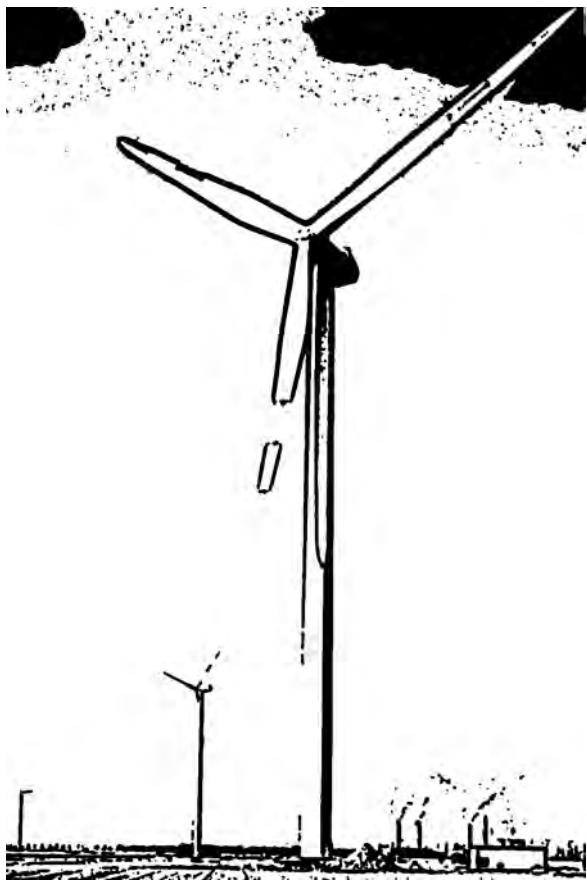

període, convé esmentar la crisi del petroli de 1973, amb l'encariment del preu del cru i el desenvolupament d'importants polítiques d'estalvi i de millora de l'eficiència en els països occidentals, juntament amb la recerca de nous jaciments i el desenvolupament de nous procediments d'extracció i gestió. Això permeté posar nous jaciments en explotació, augmentar les reserves de cru considerablement, i crear un mecanisme de mercat que ha evitat les grans fluctuacions del preu del cru. La perspectiva d'una crisi de proveïment de matèries primeres novament s'allunyà i la recerca de fonts energètiques alternatives quedà posposada.

Els darrers quinze anys del segle XX han canviat substancialment aquest escenari. L'any 1985 es descobreix l'anomenat forat de la capa d'ozó a l'Antàrtida, una bona mostra de la capacitat globalitzadora de les activitats humanes i de la pol·lució originada per aquestes. L'any 1988 es crea el Panel Intergovernamental del Canvi Climàtic (IPCC), grup de científics socials i naturals que avaluen l'estat del coneixement sobre el canvi climàtic i, l'any 1992, se signa a Rio el Conveni sobre el Canvi Climàtic que portarà, l'any 1997, a la formulació i probable ratificació del Protocol de Kyoto de reducció d'emissions de gasos causants de l'efecte hivernacle. D'altra banda, malgrat el creixement continu de les necessitats energètiques de la societat actual, encara avui la possible manca de matèries primeres energètiques no es percep com a un problema greu i immediat. Si el 1970 es pensava que amb la taxa de consum energètic d'aleshores hi havia petroli fins a final de segle, avui les previsions de durada dels recursos del petroli abasten fins a la meitat del segle XXI. Tanmateix, altres arguments han entrat de ple sobre l'ús de determinades fonts energètiques: les emissions que es produeixen a conseqüència de la generació i l'ús de l'energia d'origen fòssil fan pensar en la necessitat d'utilitzar fonts energètiques alternatives i de millorar substancialment l'eficiència dels sistemes de generació, de transport i, naturalment, d'ús actuals. Si bé a l'inici de la revolució industrial l'aprofitament de l'energia hidroelèctrica fou un factor clau per al desenvolupament de la indústria tèxtil a casa nostra, que proporcionava una energia que es generava molt a prop del lloc d'ús, durant els darrers deu anys la font d'energia renovable que ha experimentat un creixement més gran ha estat la generació d'energia a partir del vent. La capacitat de poder-se repartir en àmplies zones del territori, l'assoliment de preus competitius i haver aconseguit tecnologies competitives en grandària, preu, manteniment, etc. fa que l'energia eòlica sigui l'energia d'origen no fòssil amb més projecció arreu.

Què sabem avui del canvi climàtic? ► Des d'una perspectiva llunyana, la qüestió del canvi climàtic té un plantejament senzill: la societat moderna emet gasos a l'atmosfera a un ritme molt superior a la capacitat del sistema físic d'absorbir-los i, per tant, n'augmenta la concentració. La presència contínuament creixent d'aquests gasos a l'atmosfera produeix una perturbació del comportament mitjà d'aquesta i, conseqüentment, un canvi del temps mitjà, és a dir, del clima. Sembla,

per tant, evident que si es vol pal·liar el problema, s'ha d'incidir sobre la causa, les emissions. Les emissions es produeixen com a conseqüència de les activitats humanes lligades al desenvolupament industrial i social. Per tal que el món, com el coneixem avui, funcioni s'han de mantenir unes taxes de creixement econòmic determinades, indefectiblement lligades fins ara al creixement del consum energètic i, per tant, de les emissions. Així, qualsevol estratègia de reducció d'emissions comporta canvis substancials i importants en l'estructura del sistema productiu i en el de generació energètica que costa, com tot, diners. En haver de realitzar un esforç econòmic, la pregunta immediata que es planteja és, què evitem?; és a dir, quins són els impactes del canvi del clima que s'albiren, contra els quals fem un esforç tecnològic i social d'actuació?

Aquí comencen els problemes! La ciència dóna respostes, però aquestes no són ni completes, ni segures, ni definitives. I aleshores aquells sectors i països sobre els quals recauria l'esforç més gran d'actuació argumenten que ateses les importants repercussions econòmiques convé actuar amb molta prudència i esperar la millora de la nostra capacitat de predicció sobre el problema o el descobriment d'evidències inqüestionables que encara avui no s'han trobat.

Davant d'aquest escenari els ciutadans es pregunten: és tan dolent el coneixement del problema que encara no convé actuar? Ens modificarien les actuacions el nostre estil de vida? Les mesures d'actuació repercutiran sobre la nostra butxaca?

Pel que fa al coneixement científic del fenomen durant els darrers deu anys s'ha progressat molt. L'existència de l'IPCC, esmentat abans, ha proporcionat un consens entre la majoria d'experts que treballen en les diferents vessants del problema del canvi climàtic. Aquest grup d'experts de les Nacions Unides va publicar fa sis anys i ha publicat fa poc més d'un any dos informes sobre l'estat actual del coneixement científic sobre el problema, quins impactes sembla que es poden produir i quines mesures d'adaptació i d'actuació es poden aplicar enfront del problema. Segons aquests informes, els gasos causants de l'efecte hivernacle s'acumulen a l'atmosfera terrestre com a causa de les activitats humanes, i causen el creixement de la temperatura superficial de l'aire i de la superfície del mar. Els canvis en la temperatura detectats durant els darrers anys es deuen sobretot a les activitats humanes però tampoc no es pot excloure que una part d'aquests canvis són a causa de la variabilitat natural. Aquests canvis i les seves conseqüències, com l'augment del nivell del mar a causa de la dilatació de l'aigua, l'augment global de la precipitació i la major sensibilitat de les zones àrides a les secades, es mantindran durant el segle XXI. D'aquests impactes directes se'n deriven d'indirectes com els canvis en la distribució d'espècies vives, canvis en l'agricultura, en la distribució de plagues i malalties, etc.

Els models que avaluen com evolucionarà el sistema climàtic en el futur necessiten abans preveure quina serà la taxa d'augment de les emissions, és a dir, una prospectiva sobre el futur creixement econòmic i tecnològic; els models actuals utilitzen diferents escenaris els quals assumeixen que, com a mínim, l'augment del diòxid de carboni a l'atmosfera seguirà com fins ara. En base a aquests models es preveu que al final del segle XXI la temperatura mitjana superficial de la terra haurà augmentat entre 3 i gairebé 6 graus, resultats aquests molt semblants als que fa cent anys obtenia Arrhenius. Aquests augments són importants si tenim en compte la història climàtica de la terra i, especialment, el període de temps en què és probable que es donin. A més, els models han evolucionat molt durant els darrers anys, tant que ha permès separar les variacions del clima provocades per causes naturals de les provocades per causes antròpiques.

El protocol de Kyoto ▶ Per aquests motius i a partir de la signatura del conveni sobre el canvi climàtic a Rio de Janeiro, s'organitzaren nombroses i periòdiques reunions de grups d'experts i de polítics que portaren a final de l'any 1997 a l'elaboració i la signatura del protocol de Kyoto de reducció d'emissions de sis gasos causants de l'efecte hivernacle. Aquest protocol fou un pacte assolit gràcies a l'habilitat dels negociadors i a haver deixat per concretar els aspectes més conflictius que, finalment, s'han tancat durant els darrers mesos.

El protocol de Kyoto és essencialment un compromís de reduccions d'emissions per part dels països desenvolupats. Preveu la reducció d'un 5,2% durant els anys 2008 al 2012 respecte de les emissions de l'any 1990 d'alguns gasos causants de l'efecte hivernacle. Si bé la reducció d'emissions és petita si la comparem amb la que es creu raonable per aturar l'escalfament de l'atmosfera, el fet de l'assoliment de l'acord és prou important i nou, conceptualment. No obstant això, per obtenir la ratificació del protocol per part dels països signants, condició imprescindible per a la seva entrada en vigor, ha estat necessari definir aquells aspectes deliberadament deixats poc definits. La indefinició rau en el cost econòmic de les mesures de reducció de les emissions. Això portà a establir els anomenats mecanismes de flexibilitat, procediments com el comerç d'emissions, el desenvolupament net o la implementació conjunta, els quals pretenen posar la reducció d'emissions en el mercat econòmic de forma que les fites de Kyoto tinguin la menor repercussió econòmica negativa possible.

Justament la concreció d'aquests mecanismes ha portat noves tensions i, fins i tot, a la retirada dels Estats Units d'Amèrica del protocol, però la probable ratificació de l'acord a final de l'any 2002 durà a l'establiment, per primera vegada, d'una política ambiental comuna que, d'alguna manera, indica un camí d'acostament a principis més sostenibles pel que fa a l'impacte de les activitats humanes a l'atmosfera; s'incentivarà procediments i tecnologies amb menys emissions i, a la vegada, es promourà el desenvolupament d'embornals de gasos i la transferència de tecnologies netes vers a països en vies de desenvolupament.

Com evolucionarà l'energia? ▶ En tot aquest context, ja hem dit abans que la generació i el consum energètic són al bell mig del problema. El grau de desenvolupament de la societat moderna s'avalua per les seves necessitats energètiques: com més gran és el nivell de desenvolupament major és el consum energètic. Tot i que en el futur l'augment de l'eficiència dels dispositius farà que aquesta tendència es mitigui, la realitat durant els propers anys és que cal disposar de fonts energètiques noves i de combustibles nous que puguin aportar les necessitats energètiques de tothom de la forma més neta possible.

Així, durant els darrers deu anys ha anat disminuint, per exemple, l'ús de carbons o petroli amb un alt contingut de sofre a causa de les importants emissions que produeixen, i l'energia d'origen nuclear ha vist aturada la seva expansió com a conseqüència dels riscos que comporta el seu ús i de l'encara no resolta qüestió de l'emmagatzematge dels residus. No obstant això, encara hi ha qui opina que no es pot menystenir l'ús del carbó atès el seu baix preu, i que l'evolució de la tecnologia de generació d'energia a partir de centrals nuclears molt més petites i amb una tecnologia molt evolucionada del combustible i del seu tractament és una opció a considerar especialment tenint en compte que, pel que fa a les emissions a l'atmosfera, és una energia completament neta.

Un efecte que ha tingut el protocol de Kyoto, fins i tot abans de la seva entrada en vigor, és posar l'emissió de gasos efecte hivernacle en els escenaris futurs de les diferents alternatives energètiques. Així ja estem vivint una expansió progressiva de l'ús del gas natural, combustible fòssil que emet menys gasos causants de l'efecte hivernacle que el carbó o el petroli. Tanmateix, el gas natural únicament és una font energètica de transició per als propers 15 o 20 anys. El futur energètic d'aquest segle albira en un termini mitjà, l'ús de l'hidrogen com a element transmissor de l'energia solar, de l'energia nuclear o de l'energia de fonts fòssils o de qualsevol energia renovable. Efectivament, les cèl·lules de combustible, que funcionen amb hidrogen, són dispositius de grandàries molt diferents que generen energia elèctrica; també s'estan desenvolupant motors que utilitzen l'energia que proporciona la reacció de l'hidrogen amb l'oxigen per produir moviment. Ambdues són tecnologies pràcticament ja desenvolupades que necessiten d'uns 20 a 30 anys per ser plenament operatives en tots els sectors de la societat. Quan això es doni es podrà dir que s'haurà completat la transició d'una economia basada en el carboni a una economia basada en l'hidrogen. Haurem arribat, doncs, a usar l'element més primari i bàsic de la taula periòdica dels elements químics.

Com s'ha dit abans, l'energia eòlica és l'energia renovable amb més perspectives de futur. És una tecnologia ja desenvolupada, completament neta pel que fa a les emissions, que tanmateix presenta dificultats pels seus impactes visuals i sobre la fauna. És l'altra alternativa energètica plausible per als propers anys. Si bé hi ha també altres energies renovables, la solar, el biogas, la biomassa, el seu ús i rendiments són inferiors i probablement no configuraran de forma extensiva l'esdevenidor energètic dels propers anys.

Conclusions: de Rio a Johannesburg ▶ Hem intentat, breument, veure si el tènue fil teixit a Rio ha anat agafant consistència i ha contribuït a la confecció d'un entorn ambiental més net i sostenible. Per alguns el balanç és negatiu ja que no s'ha progressat tot el que s'hauria pogut en l'assoliment d'un món més net i eficient i, per d'altres, les perspectives ambientals avui són molt millors que les de fa 10 anys. Com sempre, probablement les dues opinions són certes. El que convé destacar, però, és que la ciència del canvi climàtic ha avançat considerablement durant els darrers anys i que la comprensió i la conscienciació del problema ha gaudit d'un ampli ressò social. Així mateix, avui es parla d'un futur energètic també ben diferent del de fa 10 anys, la qual cosa ens indica que potser estem participant en el començament de la fi de la societat del petroli. L'or deixarà de ser negre i tornarà a ser daurat. ■

dCIDOB 84.

Desenvolupament sostenible.

Evolució de la gestió dels recursos hídrics del planeta. I les seves conseqüències sobre els objectius de l'agenda 21.

Carlos Fernández-Jáuregui i Pilar González Meyauri.

Evolució de la gestió dels recursos hídrics del planeta

I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES SOBRE ELS OBJECTIUS DE L'AGENDA 21

Carlos Fernández-Jáuregui Vicecoordinador del Programa Mundial d'Avaluació dels Recursos Hídrics (WWAP)

Pilar González Meyauri Coordinadora de sistemes d'informació sobre aigua del WWAP

Aquest article pretén realitzar un balanç general de l'evolució de la gestió i ordenació del recurs hídric durant el decenni transcorregut des de la Cimera de la Terra de Rio i de la influència d'aquesta sobre els objectius de proveïment d'aigua potable i sanejament establerts pel capítol 18 de l'Agenda 21, que és el dedicat als recursos d'aigua dolça.

El capítol 18 de l'Agenda 21 reconeix que els recursos d'aigua dolça són *“un component essencial de la hidrosfera de la Terra i part indispensable de tots els ecosistemes”* fet pel qual s'ha de *“vetllar per tal de mantenir un subministrament suficient d'aigua de bona qualitat per a tota la població del planeta i preservar al mateix temps les funcions hidrològiques, biològiques i químiques dels ecosistemes, adaptant les activitats humanes als límits de la capacitat de la natura i combatent els vectors de les malalties relacionades amb l'aigua”*.

L'esmentat capítol indica que els recursos mundials d'aigua dolça requereixen una ordenació global i un reconeixement de la interrelació dels elements diferents relacionats amb l'aigua dolça i la seva qualitat, alhora que identifica tota una sèrie d'obstacles als quals es confronta la gestió d'aquests recursos. Aquests obstacles es poden resumir principalment en els següents:

- ▶ Fragmentació de responsabilitats i serveis.
- ▶ Escassetat de recursos financers i de personal capacitat.
- ▶ Manca de coneixements, educació i sensibilització del públic pel que fa a la protecció dels recursos hídrics.
- ▶ Explotació excessiva dels recursos naturals i forta competència per l'aigua.
- ▶ Dificultat d'accés a les tecnologies avançades per als països menys desenvolupats.

Quina ha estat l'evolució des d'aleshores? Es pot dir que ha millorat la gestió i ordenació del recurs hídric a nivell global al llarg d'aquests últims 10 anys? S'han aconseguit resoldre els problemes principals aleshores identificats? o, al contrari, s'han agreujat? Podem parlar “d'un avançament” en la gestió dels recursos hídrics o hem d'assenyalar “un retrocés”? De quina manera ha influenciat aquesta evolució sobre els objectius de proveïment d'aigua potable i sanejament establerts per l'Agenda? Exposades de manera succinta, aquestes són algunes de les qüestions a les quals intentarem donar resposta en aquest article.

Per a això, hem d'analitzar, en primer lloc, les tendències generals observades. El primer obstacle que salta a la vista és l'escassetat de recursos financers a nivell global. En efecte, la comunitat internacional no ha complert al llarg d'aquest decenni la seva promesa de subministrar els fons estimats necessaris per aconseguir els objectius fixats, fet que redueix enormement la capacitat d'inversió del sector. Això ha afectat a l'aplicació de mitjans científics i tecnològics dins del sector: l'escassetat global de recursos financers n'ha restringit l'accés als països menys avançats així com la capacitat dels mateixos per generar la seva pròpia tecnologia. A aquesta escassetat de recursos financers s'afegeix també una cooperació horitzontal escassa i una transferència de coneixements insuficients, fet que frena a la vegada l'accés a unes tecnologies més netes per part dels països menys desenvolupats. L'escassetat de mitjans financers ha limitat també la freqüentment esmentada capacitat necessària del personal. A nivell global, els estats no han estimulat la capacitat del personal dins del sector de l'aigua i, en el cas dels països menys avançats, la seva situació econòmica no ha fet més que agreujar el problema. D'altra banda, alguns dels països que han invertit en capacitat, han realitzat després una transferència de la totalitat o part del sector públic al sector privat, fet que ha donat lloc a una autèntica “fuita de cervells” i a una debilitació de la capacitat institucional dels països per realitzar una gestió millor del recurs hídric.

Obstacles principals ▶ Com podem observar, la necessitat d'una ordenació global i integrada del recurs hídric continua confrontada a molts dels obstacles principals que aleshores estaven identificats. La qüestió que es planteja ara és: S'ha aconseguit malgrat això avançar en la consecució d'un ordenament integrat dels recursos hídrics? Encara que alguns països comencen a introduir enfocaments nous i innovadors en la gestió del recurs, a nivell global, l'enfocament continua sent fonamentalment sectorial, fet que impedeix l'avançament en favor d'una concepció holística i integrada del recurs hídric.

EVOLUCIÓ DE LA GESTIÓ DELS RECURSOS HÍDRICS DEL PLANETA

Algunes dates clau

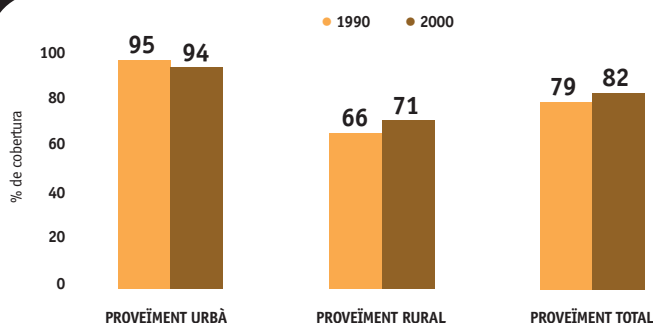
- 1977 ▶ Conferència de les Nacions Unides sobre l'Aigua, Mar del Plata
- 1990 ▶ Reunió Consultiva Mundial sobre Aigua Potable i Sanejament Ambiental en el decenni de 1990, Nova Delhi
 - ▶ Címera Mundial en favor de la Infància, Nova York
- 1992 ▶ Conferència Internacional sobre Aigua i Medi Ambient, Dublín
 - ▶ Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament (CNUMAD Címera de la Terra), Rio de Janeiro
- 1994 ▶ Conferència Ministerial sobre Aigua Potable i Sanejament Ambiental, Noordwijk
 - ▶ Conferència Internacional sobre Població i Desenvolupament, El Cairo
 - ▶ Conferència Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible dels Petits Estats Insulars en Desenvolupament, Bridgetown
- 1995 ▶ Címera Mundial sobre Desenvolupament Social, Copenhaguen
 - ▶ Quarta Conferència Mundial sobre la Dona, Beijing
 - ▶ Conferència intergovernamental per a l'adopció d'un programa d'acció mundial per a la protecció del medi marí davant les activitats realitzades a terra, Washington, D.C.
- 1996 ▶ Segona Conferència de les Nacions Unides sobre els Assentaments Humans (Habitat II), Istanbul
 - ▶ Címera Mundial sobre l'Alimentació, Roma
- 1997 ▶ Primer Fòrum Mundial de l'Aigua, Marràqueix
- 1999 ▶ Conferència Mundial sobre la Ciència, Budapest
- 2000 ▶ Segon Fòrum Mundial sobre l'Aigua, La Haia
 - ▶ Conclusió de la Perspectiva Mundial de l'Aigua
 - ▶ Anunci del Programa Mundial d'Avaluació dels Recursos Hídrics
- 2001 ▶ Conferència Internacional sobre l'Aigua Dolça (Dublín + 10), Bonn
- 2002 ▶ Címera Mundial sobre Desenvolupament Sostenible (Rio + 10), Johannesburg
- 2003 ▶ Tercer Fòrum Mundial sobre l'Aigua, Kyoto
 - ▶ Presentació de la primera edició de *l'Informe Mundial sobre el Desenvolupament dels Recursos Hídrics*

▶ UNESCO, 2001

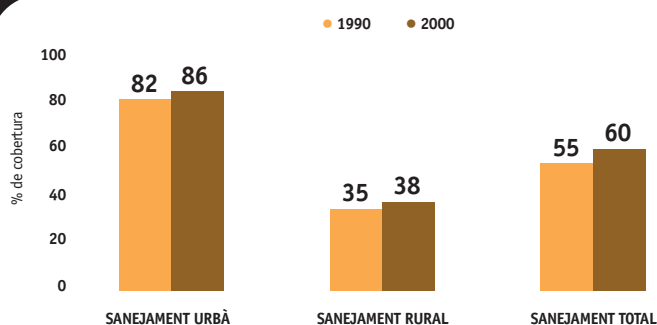
No s'han realitzat tampoc grans avenços pel que fa a la participació pública en la presa de decisions relatives a l'ordenació del sector i, especialment als països orientals, continua havent-hi una representació insuficient dels diferents sectors socials en aquest procés de presa de decisions. En quant a la capacitat institucional de gestió i, encara que en alguns països s'han creat autoritats dedicades específicament a la gestió del recurs hídric, la majoria de països continuen confrontats a problemes greus de finançament i de capacitat del personal. Finalment, convé assenyalar que, pel que fa a l'ordenació dels recursos hídrics transfronterers, s'ha avançat de forma global cap a posicions de cooperació, però és necessària una millor comprensió d'aquesta qüestió complexa en els diferents nivells de decisió. Pel que fa a la capacitat d'avaluació del recurs, component essencial de tota bona gestió, la transferència per part d'alguns països de tot o part del sector públic al sector privat ha limitat aquesta capacitat de forma important. A això s'ha d'afegir l'esmentada escassetat de recursos

EVOLUCIÓ DE LA GESTIÓ DELS RECURSOS HÍDRICS DEL PLANETA

Cobertura mundial del proveïment d'aigua

Cobertura mundial del sanejament d'aigua

financers i de personal capacitats, fet que l'ha restringida encara més. Un punt positiu que cal destacar és l'adopció per part d'alguns països de la conca i/o l'aquífer com a unitat bàsica d'avaluació. La gestió posterior que es faci d'aquesta informació, així com l'ús apropiat continuen, tanmateix, sense resoldre's. Pel que fa a les xarxes de mesurament, aquestes són encara insuficients a l'hora de gestionar i preveure esdeveniments extrems com inundacions o sequeres. Les normes aplicades a aquestes no responen a criteris científics, fet pel qual és necessari desenvolupar criteris nous de mesurament. Alguns països han aconseguit incorporar als seus sistemes de mesurament sistemes potents d'informació geogràfica i sensors remots; no obstant això, aquesta tecnologia és accessible fonamentalment pels països més desenvolupats, fet que contribueix a aprofundir encara més les diferències en la capacitat d'avaluació entre aquests països i els menys desenvolupats.

Avaluació del proveïment d'aigua potable i sanejament a nivell global Com ha influenciat tot això sobre l'evolució del proveïment d'aigua potable i sanejament a nivell global del planeta? Segons l'"Informe sobre l'Avaluació Mundial del Proveïment d'Aigua i el Sanejament el 2000" –publicat per l'OMS (Organització Mundial de la Salut), l'UNICEF i el WSSCC (Water Supply & Sanitation Collaborative Council)–, encara queda molt per fer en favor d'un accés millor a l'aigua potable i al sanejament. Si de manera global la població atesa ha augmentat al llarg d'aquest últim decenni, 1.100 milions de persones continuen sense poder disposar d'un proveïment millor d'aigua i uns 2.400 milions (pràcticament la meitat de la població del planeta) no tenen un accés adequat a serveis de sanejament. Segons l'informe, "malgrat el gran augment de les xifres absolutes de persones amb

EVOLUCIÓ DE LA GESTIÓ DELS RECURSOS HÍDRICS DEL PLANETA

- *accés a instal·lacions millorades, el canvi evident en la cobertura entre el 1990 i el 2000 no és especialment gran en termes percentuals. En conjunt, l'augment del nombre de persones ateses simplement va ser suficient per mantenir-se al pas del creixement demogràfic*". Quina és la causa d'aquesta evolució lenta? En primer lloc, convé assenyalar que els mateixos factors que han limitat l'evolució de la gestió i ordenació del sector, han estat en gran part responsables dels obstacles que han frenat l'evolució del proveïment d'aigua potable i sanejament a nivell global al llarg dels darrers 10 anys. Així, l'escassetat de recursos financers ha dificultat l'accés a mitjans científics i tècnics destinats a millorar el sanejament (en limitar, per exemple, l'ús de sistemes per al tractament de deixalles líquides) i la cobertura del proveïment. De la mateixa manera, el desenvolupament dels recursos humans, factor clau per a la millora del sector, s'ha vist també restringit per problemes financers, tant pel que fa a l'evolució de la seva ordenació i gestió com pel que fa a les activitats de control, avaluació i protecció del recurs per si mateix (en aquest sentit convé destacar que la contaminació i el control de la qualitat de l'aigua són dos dels obstacles més grans a l'hora de millorar el subministrament d'aigua i el sanejament). La transferència del sector públic al privat s'ha afegit també a aquests obstacles i ha contribuït a disminuir encara més els restringits pressupostos nacionals destinats al sanejament i proveïment d'aigua.

Malgrat aquests obstacles i deficiències s'ha de reconèixer que s'han emprès nombroses iniciatives des de la Cimera de Rio encaminades a millorar les condicions de gestió del recurs hídric i l'accés a l'aigua potable i sanejament. Aquestes iniciatives inclouen des de canvis relativament senzills en la forma de gestionar el recurs (com la creació de grups de coordinació interinstitucionals), fins a reformes fonamentals (noves lleis d'aigües, modificacions en els drets fonamentals relatius a l'aigua, reformes institucionals exhaustives per delegar el poder i canvis de política profunds que redefeixen les prioritats nacionals i pautes de despesa). Això posa en evidència que la marxa en favor d'una gestió holística dels recursos hídrics, constitueix ara per ara un dels factors clau que permetran avançar en la consecució d'un accés millor a l'aigua potable i al sanejament de la població del planeta. La implementació d'aquest principi és un procés gradual que pot durar diversos anys i no existeix un model únic per dur-lo a terme, ja que les situacions de partida són extremadament diferents entre si, però podem afirmar sens dubte que de la seva posada en pràctica efectiva depèn l'evolució del proveïment d'aigua potable i el sanejament a nivell global del planeta els propers anys. ■

Font ► "Informe sobre l'Avaluació Mundial del Proveïment d'Aigua i el Sanejament el 2000". OMS, UNICEF, WSSCC.

dCIDOB 84. **Desenvolupament sostenible.**

Cronologia de conflictes.

Cronologia de CONFLICTES

Juliol ▾

D I V E N D R E S 5

Somàlia, sola davant les seves lluites punyents ▶ La creació de l'administració autònoma de l'Estat Sud-occidental de Somàlia per l'Exèrcit Rahanweyn de Resistència (ERR) no ha portat la tranquil·litat a aquesta regió somali. Les disputes entre diferents faccions de l'ERR per fer caure el gabinet actual han provocat en els últims dies durs combats a prop de la ciutat de Baidoa.

Malàisia: rumb al futur ▶ La transició democràtica a Malàisia està passant per un període de prova després que el primer ministre, Mahathir Mohamed, anunciés la seva dimissió després d'ocupar el poder durant 21 anys. L'inesperat anunci, que es va veure suavitzat en saber-se que Mahathir Mohamed es mantindria al front del país fins a l'octubre de 2003, va causar commoció i astorament.

Les dues Corees s'enfronten al mar Groc ▶ Les dues Corees van protagonitzar fa una setmana la batalla naval més important al mar Groc dels tres últims anys. Quatre mariners sud-coreans van morir i 18 més van resultar ferits, mentre que Corea del Nord parla de 30 víctimes entre morts i ferits. Ambdós països s'acusen mútuament d'haver començat l'atac al creuar la frontera de les respectives aigües territorials. La frontera marítima, traçada als anys 50 per les Nacions Unides, impedeix a Corea del Nord accedir a les aigües de pesca abundant.

Indonèsia: noves operacions militars contra els separatistes ▶ Indonèsia torna a utilitzar la força a les províncies separatistes d'Aceh i Papua Occidental. Les operacions militars han causat en els últims 15 mesos almenys 1.300 víctimes, entre elles molts civils.

Males perspectives per a Xipre ▶ De moment, les negociacions directes entre el president grecoxipriota, Glafcos Clerides, i el turcoxipriota, Rauf Denktaş, afavorides per l'enviat especial de l'ONU, Álvaro de Soto, es prolongaran com a mínim fins al mes de setembre. L'oportunitat per a una reunificació, que es va presentar amb l'entrada de Xipre a la Unió Europea l'any 2004, està esdevenint un malson. La pitjor part dels temps difícils que s'apropen correspondrà als turcoxipriotes, la part pobra de l'illa, perquè seran solament els grecoxipriotes els qui obtindran la llum verda el pròxim mes de desembre per a la seva entrada a la UE l'any 2004.

El petroli torna a incendiar la guerra del Sudan ▶ Desenes de milers de persones estan fugint de la zona petrolera de la regió de l'Alt Nil Occidental després que la ciutat de Mankien, bastió dels rebels del sud, caigués en mans de les forces governamentals. Aquesta nova escalada de la guerra civil ha estat provocada pel fet que el Govern de Khartoum, que controla la major part de l'explotació petrolera del Sudan, necessita inspeccionar nous camps petrolífers per mantenir el nivell d'in-

gressos actual i per anticipar-se a les demandes dels mercats internacionals. Per aconseguir-ho, avança cap al sud, endinsant-se en territori rebel.

D I V E N D R E S 1 2

Txad: denuncien manipulació electoral ▶ El líder de l'oposició del Txad, Ngarlely Yorongar, acusa el president Idriss Déby de manipulació electoral i de mantenir-se en el poder gràcies a la mobilització de l'Exèrcit i als interessos de les multinacionals petroleres. Idriss Déby, president del Txad des de 1990, va tornar a vèncer el mes de maig en les eleccions presidencials i, l'abril, en les eleccions parlamentàries. Yorongar acusa Déby de robar, saquejar, matar i sagnar el país en connivència amb la comunitat internacional i el Banc Mundial després que aquest últim donés llum verda a la prospecció petrolífera al sud del Txad.

Afganistan en el marasme de les lluites tribals ▶ L'assassinat del vicepresident afganès, Abdul Qadir, ha posat en evidència la inseguretat que encara regna a Kabul –la ciutat més segura de l'Afganistan– malgrat la presència dels 5.000 homes de la força internacional (ISFA) i la precària estabilitat del Govern del president Hamid Karzai. Qadir, un dels escassos membres procedents de l'ètnia paixtu, majoritària al país, però escassament representada en l'Aliança del Nord i en el Govern.

Calamitats angoleeses postbèl·liques ▶ La guerra d'Angola va acabar l'abril de 2002. Tanmateix, el país s'està enfonsant en una de les crisis humanitàries més greus de l'última dècada. Mig milió de persones estan morint de fam i més d'un milió depenen de l'ajuda de l'exterior per poder sobreviure. En els últims mesos, milers de persones han mort i moltes més moriran en el futur pròxim. La crisi és el resultat directe de la guerra civil, que va dessagnar el país, va destrossar els conreus i les collites i va empènyer desenes de milers de persones a abandonar les seves cases.

Algèria: els grups islàmics tornen a portar la guerra a la capital ▶ Tres dies després que el cap militar algerià, tinent general Mohamed Lamari, declarés que el Govern del president Abdelaziz Buteflika havia guanyat finalment la guerra contra els rebels islàmics després de dècades de lluita infructuosa, una bomba va explotar en un mercat prop de la capital, Alger, matant 35 persones i ferint-ne 80.

Nova dinàmica al Pròxim Orient ▶ La dinàmica d'atacs i contraatacs entre israelians i palestins ha estat substituïda actualment per moviments polítics i diplomàtics. Les reformes iniciades en el si de l'Autoritat Palestina, la represa dels contactes entre ambdues parts i a nivell internacional és l'últim intent de canviar una situació empantanegada i perillosa.

Pla kurd per a un Iraq post Saddam ▶ Quan la guerra dels Estats Units contra l'Iraq ja és vox populi i es publiquen detalls sobre maniobres i estratègies en la premsa internacional, els principals grups opositors d'Iraq comencen a dissenyar els seus propis objectius per a un Estat post Saddam.

D I V E N D R E S 1 9

Apropament entre els països balcànics ▶ La nova paraula màgica als Balcans és "cooperació regional". En una trobada històrica després d'anys de guerres cruentes, que van redissenar el mapa dels Balcans, els caps d'Estat de la República Jugoslava, Croàcia i Bòsnia i Hercegovina, es van reunir per primera vegada des de la firma dels acords de Dayton el 1995 per garantir les relacions entre els tres estats i resoldre la qüestió dels refugiats.

Bolívia, nou focus de preocupació per als Estats Units ▶ El 3 d'agost, el Congrés de Bolívia escollirà un dels candidats líders de les últimes eleccions com a nou president del país. La disjuntiva es troba entre el líder *cocalero*, Evo Morales, i l'expresident dretà, Gonzalo Sánchez de Lozada. Les darreres eleccions confirmen que el model d'Estat neoliberal ha començat a esgotar-se i que en un Estat crioll entrarà en el Congrés un nombre important d'indígenes.

Paraguai: una revolta al marge del poble? ▶ Paraguai viu una onada de manifestacions i protestes, que són reprimides durament per la policia i que s'han saldat, de moment, amb dos morts, desenes de ferits i la declaració de l'estat d'emergència. El Govern de Luís González Macchi acusa el general retirat, Lino Oviedo, de promoure i dirigir les protestes. Oviedo, excomandant en cap de l'Exèrcit de Terra, roman exiliat al Brasil des que fou condemnat a 10 anys de presó després d'encaçar un intent de cop d'Estat el 1996.

L'illa de Perejil, símbol de les tensions entre Espanya i el Marroc ▶ Després de 6 dies de presència militar marroquí a l'illa de Perejil/Leila, situada a l'estret de Gibraltar, les Forces Armades espanyoles expulsen el destacament marroquí mitjançant operacions per terra, mar i aire per recuperar l'estatu quo, segons el qual ni el Marroc ni Espanya han d'ocupar l'illa.

Caixmir: focus incandescent ▶ El Caixmir torna a ser un focus candent de la política internacional en un moment en què es produeixen assassinats gairebé a diari i després de la matança de 28 persones al suburbi de Jammu, capital d'hivern de la zona del Caixmir controlada per l'Índia. L'Índia titlla el Pakistan de ser el centre del terrorisme islàmic i culpa Islamabad de l'atemptat no reivindicat, el més sagnant comès al Caixmir des del mes de maig passat, quan militants islàmics van matar més de 30 persones i es temia l'esclat d'una nova guerra.

Per més informació: <http://observatori.barcelona2004.org>

D I V E N D R E S 6

Sudan: pla de pau al marge de la dinàmica de la guerra

► El Govern del Sudan s'ha retirat de les converses de pau que mantenia a Kenya amb l'Exèrcit Popular d'Alliberament del Sudan després que aquest país prengués una ciutat situada al sud del país. Ambdues parts havien firmat el 20 de juliol un protocol d'acord de pau, que oferiria un període d'autonomia de sis anys al sud del país, que culminaria amb un referèndum d'independència.

Txetxènia: un nou pla de pau nascut de la desesperació ► En un dels intents més seriosos per posar fi a la guerra de Txetxènia, personalitats russes, representants txetxens independentistes i prorusos es van reunir en el petit ducat de Liechtenstein el mes d'agost per intentar arribar a un compromís entre les parts combatents.

Resistències davant el naixement del nou Estat de Sèrbia i Montenegro ► Impulsada per l'aspiració d'impedir un referèndum per la independència de Montenegro, la Unió Europea està pressionant Sèrbia i Montenegro per constituir el nou Estat de Sèrbia i Montenegro, que donaria dret a Iugoslàvia a entrar en el Consell d'Europa.

L'11-S, un any després ► 11 de setembre de 2002. El món es prepara per retre homenatge als Estats Units en forma de solidaritat, de commemoracions, d'allau informativa.

Haití: crisi política endèmica ► Haití es troba submergida en una espiral de violència política. Sis persones han resultat ferides durant una manifestació antigovernamental a la ciutat de Gonaïves. Els incidents i manifestacions, organitzats per Organizaciones Populares, entitat que aglutina grups opositors al Govern, són indicis de la decreixent popularitat del president Jean-Bertrand Aristide, de l'anarquia creixent i de la inestabilitat endèmica d'Haití.

D I V E N D R E S 13

Zimbabue, una peça més en la misèria d'Àfrica

► La violència política, les intimidacions i la fam estan provocant a Zimbabue desplaçaments massius de la població des de zones rurals cap a les ciutats. La greu crisi alimentària s'atribueix a la sequera i a la redistribució de les terres. El president, Robert Mugabe, rebutja, tanmateix, aquest últim argument.

El Nepal, sota l'ofensiva maoista ► Els rebels maoistes del Nepal han tornat a emprendre la seva lluita a l'oest del regne de l'Himàlaia després de l'aixecament de l'estat d'emergència, el passat 28 d'agost.

La pau és possible a Sri Lanka ► Sri Lanka desitja la pau. Amb el començament de les negociacions de pau entre el Govern i els Tigres d'Alliberament, que tindran lloc a Tailàndia entre el 16 i el 18 de setembre, milers de persones han pres els carrers de Colombo, la capital, per

participar en una manifestació per la pau, organitzada pel primer ministre, Ranil Wickramasinghe.

Rússia amenaça amb intervenir a Geòrgia ► El president rus, Vladimir Putin, ha amenaçat amb intervenir militarment a Geòrgia si l'exrepública soviètica no aconsegueix neutralitzar els rebels txetxens, refugiats en el seu territori.

11-S, un any després: l'Afganistan ► L'Afganistan, el primer objectiu de la lluita antiterrorista mundial, liderada pels Estats Units, està lluny de ser pacificat un any després del començament de l'ofensiva. Els talibans han estat enderrocats, però els seus successors al poder, com el president Hamid Karzai, aliat fidel dels Estats Units, estan perdent legitimitat i la guerra encara no ha acabat.

Violència electoral al Caixmir ► Un atemptat perpetrat per separatistes islàmics va matar el ministre regional de justícia del Caixmir indi, Mushtaq Ahmad Lone, i almenys 15 persones més, en un ambient de violència creixent davant les properes eleccions regionals, que començaran el 16 de setembre i que es duran a terme durant quatre jornades.

Colòmbia i la gradual restricció de les llibertats ► Dins de l'estat de "commoció interior" declarat pel president colombià, Álvaro Uribe, el passat 11 d'agost, quatre dies després d'assumir el poder, s'ha adoptat un nou decret d'emergència per afrontar l'amenaça de grups guerrillers i paramilitars d'ultradreta.

D I V E N D R E S 20

República Democràtica del Congo: la guerra s'allunya

► Rwanda ha començat a retirar les seves tropes de la República Democràtica del Congo, gairebé dos mesos després que ambdós països firmessin un acord de pau a Sud-àfrica. Han començat també a retirar-se de la guerra del Congo, el exèrcit d'Uganda, Namíbia i Zimbabue.

Lluita de poder a la República caucàsica de Karatxajevo-Txerkèssia ► La situació a Karatxajevo-Txerkèssia torna a ser molt inestable després d'un atemptat a dos diputats d'aquesta República russa a la Duma, un dels quals va perdre la vida. Quatre polítics opositors assassinats al llarg d'aquest últim any i les amenaces constants a polítics i periodistes reflecteixen la situació de violència i inestabilitat creixents en aquesta república caucàsica.

Guatemala: involució de la transició democràtica ► La transició democràtica de Guatemala està fracturada. Alguns organismes internacionals estan alertant sobre la situació. En el darrer informe de la Misión de Verificación de Naciones Unidas, MINUGUA, publicat el 28 d'agost de 2002, es constata el greu retrocés de la situació al país centreamericà i es denuncia la persecució dels defensors dels drets humans i els cada vegada més freqüents casos de linxament durant els gairebé tres anys de Govern del Frente Republicano Guatemalteco (FRG), el partit de l'exdictador Ríos Montt.

Sri Lanka supera amb èxit la seva primera ronda per la pau

► Després de tres dies de negociacions a Tailàndia entre els Tigres d'Alliberament Tàmil i els delegats del Govern de Sri Lanka, es comencen a perfilar les línies mestres d'un acord polític per posar fi a la sagnant lluita de 19 anys. Els mediadors noruecs han informat que ambdues parts han acordat centrar els seus esforços, de moment, en la reconstrucció i rehabilitació de les àrees devastades del nord i est del país, de majoria tàmil, de netejar aquestes zones de mines (existeixen al voltant d'1,5 milions de mines) i de donar assistència als 100.000 desplaçats.

L'Iraq: dilacions d'una guerra ► Gairebé a l'últim minut Saddam Hussein ha admès la tornada sense condicions dels inspectors d'armes de l'ONU, i ha posat als Estats Units una pedra en el curt camí cap a la guerra a l'Iraq.

Sagnant temptativa de cop d'Estat a Côte d'Ivoire

► Côte d'Ivoire ha estat escenari d'un sagnant intent de cop d'Estat, on van morir almenys 105 persones i més de 150 van resultar ferides. El ministre de l'Interior i l'exlíder militar, el general Robert Guei, que va enderrocar el desembre de 1999 el president Henri Konan Bédié, van morir durant els atacs. Fonts militars els atribueixen l'organització de la revolta. Gràcies a què el gruix de l'Exèrcit es va mantenir lleial al president Gbagbo, elegit el 2000, la revolta ha pogut ser sufocada.

D I V E N D R E S 27

Côte d'Ivoire, s'aprofundeix la bretxa entre el nord i el sud

► Els enfrontaments continuen a Côte d'Ivoire. El president, Laurent Gbagbo, culpa directament Burkina Faso. Centenars de persones han perdut la vida a mans de l'Exèrcit i desenes de milers d'immigrants de Burkina Faso s'han quedat sense llar després que soldats lleials al Govern en cremessin les cases. El Govern de Gbagbo, que només controla la meitat del país, ha fet una crida a la mobilització i ha començat una caça als immigrants i a les forces opositores, fet que aprofundirà encara més la bretxa entre el nord musulmà i el sud cristià i animista del país.

Una matança a l'Índia revifa les tensions amb el Pakistan

► Mentre prossegueixen les eleccions al Caixmir enmig d'un clima de violència, un atac a un temple hindú a Gandhinagar, la capital de l'Estat de Gujarat, ha provocat 30 morts i 70 ferits, fet que torna a revifar el temor a noves matances interreligioses a l'Índia.

Pròxim Orient: el poble palest es mobilitza

► L'atemptat suïcida a Tel Aviv ha trencat el període de calma més llarg des que comencés la Intifada, fa dos anys. Havien passat sis setmanes des de l'últim atemptat suïcida amb bomba. Aquesta vegada, la reactivació de la violència va significar la fi d'unes negociacions entre les faccions islamistes palestines radicals i Fatah, el moviment moderat de Iasser Arafat per acabar amb els atacs suïcides a Israel.

dCIDOB 84. **Desenvolupament sostenible.**

Principals instrumentsinternacionals. Cap a on avança la política internacional del medi ambient?

Principals instruments internacionals

CAP A ON AVANÇA LA POLÍTICA INTERNACIONAL DEL MEDI AMBIENT?

Redacció Fundació CIDOB

El rol i els recursos dels diversos actors a nivell internacional són diferents, com ho demostra la relativa debilitat de les institucions internacionals que s'encarreguen de la protecció mediambiental en comparació amb el poder de les institucions econòmiques mundials com l'Organització Mundial del Comerç (OMC), el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional (FMI).

Alguns dels reptes als quals s'enfronta la governança mediambiental en l'actualitat són el gran nombre de tractats internacionals existents, la fragmentació i possible manca d'interconnexió entre aquests, la complexitat administrativa als quals estan subjectes i la manca d'objectius vinculants i de recursos financers. S'estima que actualment existeixen més de 500 tractats internacionals i altres acords relacionats amb el medi ambient. A mesura que s'ha anat incrementant el nombre de tractats, també ha augmentat el risc de duplicació, fragmentació i falta de coordinació, fet que pot minvar l'eficàcia general del sistema.

Cada tractat sobre medi ambient crea el seu propi mecanisme institucional. Això comporta reunions anuals dels membres del tractat (conferències de les parts), així com petites representacions (secretaries), les quals s'ocupen de la supervisió i de l'execució dels tractats. Les secretaries i les reunions dels membres del tractat poden celebrar-se a qualsevol part del món, i això fa que la diplomàcia internacional en matèria de medi ambient tingui un comportament força itinerant.

Per mirar de solucionar aquest fet, el PNUMA ha iniciat una àmplia revisió del complex sistema actual de tractats i institucions ambientals, i ha convocat una sèrie de reunions amb l'objectiu de proposar recomanacions per a la reforma. Algunes d'aquestes propostes seriosament considerades són agrupar els convenis ambientals, sigui de manera física o virtual per tal de facilitar les accions coordinades.

La causa principal de l'incompliment dels tractats sobre medi ambient, a part de no disposar de procediments vinculants, és l'escassetat de fons. Per exemple, les subvencions atorgades pel Fons Mundial pel Medi Ambient (FMAM) –principals eines per posar en pràctica els tractats als països en desenvolupament– han destinat 3.400 milions de dòlars per finançar més de 650 projectes d'uns 150 països, amb una mitjana de 300 milions anuals. Aconseguir aquesta suma relativament petita dels governs donants ha representat un desafiament continu. De la mateixa manera que el FMAM, els pressupostos de les secretaries que vetllen pels principals tractats mediambientals disposen tan sols d'entre un milió i 10 milions de dòlars l'any. El mateix PNUMA lluita constantment per mantenir els seus 100 milions de dòlars anuals. Si ho comparem amb altres casos, veiem que mentre l'Agència de Protecció Ambiental dels EUA comptava amb un pressupost de 7.800 milions de dòlars l'any 2000, el dedicat a assumptes militars va ser més de 300.000 milions de dòlars.

Existeix un acord generalitzat sobre el fet que la comunitat internacional necessita dedicar més esforços i recursos polítics per crear i finançar acords i institucions d'abast internacional pel medi ambient. Una possibilitat podria ser la creació d'una *Organització Mundial pel Medi Ambient* que, amb el temps, podria aconseguir interactuar en igualtat de condicions que l'OMC i altres organitzacions internacionals. Apostes com aquesta, juntament amb els avenços assolits en matèria de medi ambient, s'hauran d'encarregar de capgirar la tendència que ens condueix cap a la degradació progressiva del medi ambient.

Selecció de secretaries de tractats: comparació de recursos

Tractat	Pressupost*	Personal assignat	Ubicació secretariat	Lloc web
Convenció per Combatre la Desertització	1,5	-	Bonn	www.unccd.int
Convenció Marc sobre Canvi Climàtic	12,0	100	Bonn	www.unfccc.int
Convenció sobre Diversitat Biològica	9,0	50	Montreal	www.biodiv.org
CITES	5,0	27	Ginebra	www.cites.org
Convenció de Ramsar sobre els Aiguamolls	3,8	19	Gland	www.ramsar.org
Protocol de Montreal	3,0	16	Nairobi	www.unep.org/ozone
Convenció de Basilea	1,7	17	Ginebra	www.basel.int
Convenció sobre Espècies Migratòries	1,1	11	Bonn	www.wcmc.org.uk/cms
Convenció de Londres sobre abocaments	0,23	3	Londres	www.londonconvention.org
Convenció sobre el Dret del Mar (UNCLOS)	7,8	-	Nova York	www.un.org/Depts/los/index.htm

*Les xifres del pressupost corresponen a l'últim any a l'abast

PRINCIPALS INSTRUMENTS INTERNACIONALS

DESCRIPCIÓ I LLISTAT D'ADRECES

Acord de les Nacions Unides sobre la conservació i la gestió de les reserves de pesca amb xarxes i les reserves pesqueres de llarga migració <http://www.fao.org/fi/default.asp>

Administrat per la FAO, s'adopta el 1995 i fins avui l'han signat 60 països, tot i que només l'han ratificat 29 dels 30 necessaris per tal que es converteixi en un instrument vinculant. El seu objectiu és prevenir la pesca excessiva i alleugerir les tensions internacionals a causa de la disminució de les reserves pesqueres. Només 12 dels 20 països pesquers principals l'han signada i només quatre l'han ratificada.

Agenda 21 <http://www.un.org/esa/sustdev/agenda21text.htm>

És un pla d'acció exhaustiu per afrontar el repte del desenvolupament sostenible, sorgit de la Cimera de Rio de 1992, per ser aplicat, tant en l'àmbit global com en l'estatal i local, per part d'organitzacions de Nacions Unides, governs i grups principals. L'Agenda 21 l'han subscrit 178 països i fa referència a nombrosos assumptes, com l'agricultura, la indústria i la gestió urbana. Com a prioritats ambientals, apunta la conservació de la biodiversitat, la protecció dels mars i oceans, el canvi climàtic, els residus perillosos, els químics tòxics i l'aigua. També conté els temes transversals següents: transferència de tecnologia, pobresa, població i comerç.

Agenda local 21 <http://www.iclei.org/la21>

És un procés participatiu en el qual múltiples interessats es comprometen a aconseguir les fites de l'Agenda 21 en l'àmbit local mitjançant la preparació i implementació d'un pla estratègic a llarg termini que abordi les preocupacions prioritàries del desenvolupament sostenible local.

Comissió Balenera Internacional (CBI) <http://www.iwcoffice.org>

La seva tasca és fer el seguiment i revisar les mesures necessàries exposades en la Convenció Internacional per a la Regulació de la Caça de Balenes, que va ser aprovada el 1946 amb l'objectiu de facilitar la conservació adequada de les reserves baleneres per fer possible un desenvolupament adequat de la indústria balenera. En l'actualitat compta amb 48 estats membres.

Comissió de les Nacions Unides per al Desenvolupament Sostenible (CDS) <http://www.un.org/esa/sustdev/csd.htm>

És un mecanisme intergovernamental creat el desembre de 1992 per l'Assemblea General de les Nacions Unides a fi de tractar els temes sobre desenvolupament sostenible i supervisar l'aplicació de l'Agenda 21, aprovada a la Cimera de Rio de 1992. Pertany a l'ECOSOC (Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides) i està formada per 53 membres.

Comissió Oceanogràfica Intergovernamental (IOC) de la UNESCO <http://ioc.unesco.org/iocweb>

Fundada per la UNESCO el 1960, té com a objectius el desenvolupament, la promoció i la facilitació de programes d'investigació oceanogràfica internacionals per ampliar el coneixement dels processos oceànics globals i regionals i la seva relació amb el desenvolupament sostenible, així com per administrar adequadament els recursos oceànics. Compta actualment amb 129 estats membres.

Basel
Convention

Convenció de Basilea sobre el Control dels Moviments Transfronterers de Residus Perillosos

<http://www.unep.ch/basel>

Signada el 1989, pretén regular els tres milions de tones de residus tòxics que creuen les fronteres nacionals cada any. El 1995 el tractat s'enforteix per prohibir les exportacions de residus tòxics als països en desenvolupament, que no tenen la tecnologia per eliminar-los de manera segura. Ha estat ratificada per 133 països.

Convenció d'Estocolm sobre Contaminants Orgànics Persistentes (COP) <http://www.pops.int/>

Firmada el 2001 per part de 91 països, actualment té 151 signatures i 22 parts. El seu objectiu és protegir la salut humana i el medi ambient dels COP, que tenen la característica de mantenir-se intactes en el medi ambient durant llargs períodes de temps, de distribuir-se geogràficament de manera àmplia, d'acumular-se en els teixits grassos dels éssers vius i de ser tòxics per als éssers humans i la vida silvestre. Estableix un conjunt de mesures per prohibir-ne la seva producció, importació, exportació i emmagatzematge.

Convenció sobre l'Abast de la Contaminació Transfronterera de l'Aire <http://www.unece.org/env/lrtap>

Signada el 1979, està administrada per la Comissió Econòmica per Europa de l'ONU i té com a objectiu reduir les causes de la pluja àcida. La convenció es va fer efectiva el 1983 i actualment 48 països l'han ratificada.

Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic (UNFCCC) <http://www.unfccc.int>

Adoptada a la Cimera de la Terra el 1992, entra en vigor el 1994. Té com a objectiu la reducció de les emissions de gasos causants de l'efecte hivernacle. El setembre de 2002, 193 estats més la Unió Europea l'han ratificada.

Convenció sobre el Comerç Internacional d'Espècies Amenaçades de Fauna i Flora Silvestres (CITES) <http://www.cites.org>

Redactada el 1973 per protegir les espècies silvestres d'una explotació desmesurada i impedir el comerç internacional d'aquelles que es troben en perill d'extinció, CITES entra en vigor el juliol de 1975 i està administrada pel PNUMA. Inclou una llista, que s'actualitza periòdicament, de les espècies subjectes a la prohibició de comerciar amb elles. De moment està integrada per 156 països.

Convenció sobre Espècies Migratòries (CMS) <http://www.wcmc.org.uk/cms>

Adoptada el 1980 a Bonn, el seu origen es remonta a una recomanació de la Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient Humà (Estocolm, 1972). Actualment desenvolupa un paper exclusiu en la família de convenis mundials relacionats amb la diversitat biològica per a la conservació i l'ordenació de les espècies migratòries i del seu hàbitat.

Convenció sobre la Diversitat Biològica (CBD) <http://www.biodiv.org>

Signada a la Cimera de Rio de 1992, i vigent des de 1993, compta actualment amb 182 parts i 168 signatures. Els seus objectius són la conservació de la biodiversitat, –exigeixen que els països participants formulin estratègies nacionals–, l'ús sostenible dels seus components i la distribució equitativa dels beneficis obtinguts per a la utilització dels recursos genètics. És el primer acord global sobre tots els aspectes de la biodiversitat, és a dir, sobre els recursos genètics, les espècies i els ecosistemes.

Convenció de Nacions Unides per Combatre la Desertització (UNCCD) <http://www.unccd.int>

Adoptada el juny de 1994, la CCD entra en vigor el 1996. Actualment en formen part 176 països i l'han ratificada 109. La CCD reconeix aspectes físics, biològics i socioeconòmics de la desertització; la importància de reconduir la transferència de tecnologia; i la participació de la població local. Insisteix en la dimensió internacional de la desertització i exhorta a potenciar els esforços per a l'aplicació dels programes d'acció nacionals, subregionals i regionals per combatre la desertització i promoure el desenvolupament sostenible.

Convenció de les Nacions Unides sobre el Dret del Mar (UNCLOS) <http://www.un.org/Depts/los/index.htm>

Neix el desembre de 1982 amb la voluntat d'assegurar l'ús i el desenvolupament sostenible dels mars i oceans i dels seus recursos. Entra en vigor el 16 de novembre de 1994, i fins al moment ha estat ratificada per 138 països.

Convenció de Ràmsar sobre les Zones Humides <http://www.ramsar.org/>

Signada a Ràmsar (Iran) el 1971, entra en vigor al 1975. És un tractat intergovernamental que serveix de marc d'acció nacional i internacional per a la conservació i l'ús sostenible dels aiguamolls. Actualment 133 països en formen part.

Convenció de Rotterdam sobre el procediment Consentiment Fonamentat Previ (CFP) sobre certes substàncies químiques i pesticides perillosos objecte de comerç internacional <http://www.pic.int>

D'acord amb aquesta convenció de 1998, els pesticides nocius i els productes químics industrials que s'inclouen a la llista de la Convenció no podran ser exportats sense l'acord explícit del país receptor. També explica detalladament els requisits referents a la seguretat i a l'etiquetatge pel maneig d'aquestes substàncies i promou que els països en desenvolupament disposin d'ajuda tècnica per desenvolupar infraestructures i administrar de manera segura aquest tipus de productes. Entrarà en vigor quan l'hagin ratificada almenys 50 estats; de moment només ho han fet 16 i hi ha 73 països signataris.

Declaració de principis per a la gestió sostenible dels boscos <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-3annex3.htm>

Declaració de principis, acordada a Rio el 1992 i adoptada per més de 178 països, legalment no vinculant que té com a objectiu assolir un consens global sobre la gestió, conservació i desenvolupament sostenible de tots els tipus de boscos.

Fons pel Medi Ambient Mundial (FMAM) <http://www.gefweb.org>

El FMAM és un mecanisme de finançament, administrat conjuntament pel Banc Mundial, el PNUMA i el PNUD, que atorga donacions i concedeix fons en condicions concessionàries a països en desenvolupament per dur a terme projectes i activitats destinats a la protecció del medi ambient. Les seves àrees prioritàries són: canvi climàtic, biodiversitat, contaminants orgànics persistents, aigües internacionals, desertització i capa d'ozó.

PRINCIPALS INSTRUMENTS INTERNACIONALS

Fòrum de les Nacions Unides sobre Boscos (UNFF) <http://www.un.org/esa/sustdev/forests.htm>

S'estableix l'octubre del 2000 com a cos subsidiari de l'ECOSOC i és el successor del Panel Intergovernamental sobre Boscos [PIF] (1995-1996) i del Fòrum Intergovernamental sobre Boscos [FIF] (1997-2000). Està obert a tots els estats i els seus objectius principals són facilitar i promoure les propostes d'actuació del PIF/FIF, així com les mesures acordades a través de programes nacionals forestals. També serveix com a marc de debat sobre la naturalesa intersectorial dels temes forestals i de les seves interconnexions amb les qüestions ambientals, socials i econòmiques.

ISO 14000 <http://es.epa.gov/cooperative/topics/iso14000.html>

Es tracta d'una sèrie de normes desenvolupades i gestionades per l'Organització Internacional de Normalització. L'ISO 14001 i 14004 estableixen els principis de gestió ambiental i estan complementats amb directrius detallades per a la seva aplicació. La majoria de normes estan orientades a ajudar les companyies a establir les polítiques ambientals internes i s'ha demostrat que la seva aplicació suposa un gran estalvi en molts casos, a causa de la reducció de residus, l'estalvi d'energia i altres mesures fomentades per les normes.

Organització Internacional sobre Fustes Tropicals (ITTO) <http://www.itto.or.jp>

L'ITTO es crea el 1986, fruit de l'Acord Internacional sobre Fustes Tropicals (ITTA) de 1983, amb l'objectiu de potenciar la gestió sostenible dels boscos i proveir un marc efectiu de consulta entre els estats membres productors i els consumidors referent a tots els aspectes econòmics d'aquesta matèria primera.

Panel Intergovernamental sobre Canvi Climàtic (IPCC) <http://www.ipcc.ch>

Format per més de 2.000 científics de 130 països, es crea el 1988 conjuntament amb l'Organització Meteorològica Mundial (OMM) i el PNUMA amb l'objectiu, d'una banda, d'avaluar la informació científica disponible sobre la ciència, els impactes, l'economia i les opcions per mitigar i/o adaptar-se al canvi climàtic i, de l'altra, de proporcionar, quan es sol·liciti, assessorament científic/tècnic/socioeconòmic a la UNFCCC.

Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA) <http://www.unep.org>

Es crea al 1972 durant la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient Humà a Estocolm. Els seus objectius són buscar estratègies i mesures per aturar i invertir els efectes de la degradació del medi ambient i promoure el desenvolupament sostenible. El seu treball se centra en les àrees següents: assessorament, atmosfera, substàncies químiques, àrees marines i costaneres, aigua, sòl, diversitat biològica, energia, urbanització, consum, negocis i indústria, governança i lleis, com també societat civil i opinió pública.

Protocol de Cartagena sobre Seguretat de la Biotecnologia (2000) <http://www.biodiv.org/biosafety/>

Adoptat per la Conferència de les Parts de la CDB el 29 de gener de 2000, intenta protegir la diversitat biològica del risc potencial creat pels organismes modificats vius resultants de la biotecnologia moderna. Estableix un acord informat avançat (AIA) per assegurar que els països tenen la informació necessària abans d'acordar la importació d'aquests organismes dins del seu territori. Ha estat signat per 103 països i compta (el 16 de setembre de 2002) amb 23 ratificacions de les 50 que es necessiten per tal que entri en vigor.

Protocol de Kyoto <http://unfccc.int>

Ratificat per 95 estats, s'elabora durant la Conferència de les parts de la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic celebrada a Kioto el 1997. El seu objectiu és reduir un 5% els gasos causants de l'efecte hivernacle en el període 2008-2012 respecte al nivell de 1990.

Protocol de Montreal sobre substàncies que destrueixen la capa d'ozó

<http://www.unep.org/ozone/montreal.shtml>

Sota aquest protocol de 1987, ratificat per 183 països, els governs acorden reduir progressivament, fins a la seva eliminació, els productes químics que destrueixen la capa d'ozó, essencial per protegir els éssers humans, les plantes i els animals dels efectes perjudicials dels raigs ultraviolats.

Referències bibliogràfiques ▶ *Anuario Internacional CIDOB*. Varis anys (1992-2001). Barcelona: Fundació CIDOB. | *DCIDOB*. No. 41 (juliol 1992).

Barcelona: Fundació CIDOB. | *DCIDOB*. No. 74-75 (primavera 2000). Barcelona: Fundació CIDOB. | *Go Between*. No. 89 (desembre 2001- gener 2002).

| World Watch Institute, publicat pel Centre Unesco de Catalunya. | PNUMA *Geo-3* (Global Environment Outlook), 2002.

dCIDOB 84. **Desenvolupament sostenible.**

La Convenció sobre la Diversitat Biològica. Política i acció des de l'àmbit global al local.

Martí Boada i Esteve Corbera.

La Convenció sobre la Diversitat Biològica

POLÍTICA I ACCIÓ DES DE L'ÀMBIT GLOBAL AL LOCAL

Martí Boada Geògraf. Doctor en Ciències Ambientals (UAB) Membre del Comitè Espanyol del PNUMA

Esteve Corbera Llicenciat en Ciències Ambientals (UAB). Doctorant a l'Overseas Development Group, University of East Anglia, Regne Unit

Enfront de la denominada crisi ambiental, es considera que un dels millors indicadors de sostenibilitat d'un territori és l'avaluació de la seva biodiversitat. Aquest terme que ha fet fortuna, tant dins com fora de la comunitat científica, el va formular per primera vegada Elliot E. Norse, els anys vuitanta. Avui, doncs, la diversitat biològica pren una dimensió social que supera l'estricta valoració científica i va més enllà d'una valoració rigurosament biològica, que podria fer-la entendre com un món viu ple de curiositats biològiques. Les causes de la seva recessió tenen relació, no amb factors estrictament dinàmics, sinó amb un model de desenvolupament que de la mateixa manera que és clarament injust socialment, també ho és en les formes de relació i d'apropiació dels recursos i dels sistemes naturals.

Fins avui s'han descrit 1,6 milions d'espècies i es calcula que el nombre total podria ser de més de 30 milions. Només se'n coneixen aproximadament el 5% del total; cada any se'n descriuen unes 20.000 de noves. Segons Hawksworth i Aguirre-Hudson, per biodiversitat s'entén la variabilitat entre els diversos organismes vius de tota mena d'origen, inclosos el sistema terrestre, el marí i altres sistemes aquàtics, així com els complexos ecològics dels quals aquests sistemes en formen part; s'inclou també la diversitat dins d'unes mateixes espècies, la diversitat entre les diferents espècies i la dels ecosistemes. Aquests tres nivells de biodiversitat es coneixen també pel mateix ordre, com nivell de diversitat genètica, de diversitat d'organismes, i de diversitat ecològica. Cadascuna de les tres categories inclou alhora diversos nivells de variabilitat.

Un argument tòpic respecte a la biodiversitat és que és impossible protegir allò que es desconeix. Avui, però, no es tracta de conservar coses sinó processos, és per això que es fa indispensable el manteniment dels ecosistemes que donen el suport vital als organismes i sistemes.

A la Cimera de Rio (1992), 156 països i la Unió Europea varen signar l'"Acord Internacional sobre Diversitat Biològica". Deu anys després a Johannesburg s'ha convocat la Segona Conferència Mundial de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible que té entre els diferents objectius (tots aquests urgents), la revisió i nivell d'acompliment de l'esmentat acord aplegat sota la Convenció sobre Diversitat Biològica (CDB), que va servir per iniciar l'acció política internacional per tal de frenar els processos recessius i garantir la conservació de la biodiversitat i els ecosistemes del planeta. Les estratègies legislatives i d'acció s'han dissenyat i començat a implementar al llarg d'aquesta última dècada però informes recents de Nacions Unides segueixen apuntant a una reducció dràstica de la diversitat biològica, fragmentació d'ecosistemes i processos de desforestació. Ara, 10 anys després de Rio, és un bon moment per reflexionar sobre el procés de la CDB, i intentar identificar quins han estat i són els entrebancs principals per a la protecció i gestió efectiva de la biodiversitat a nivell global.

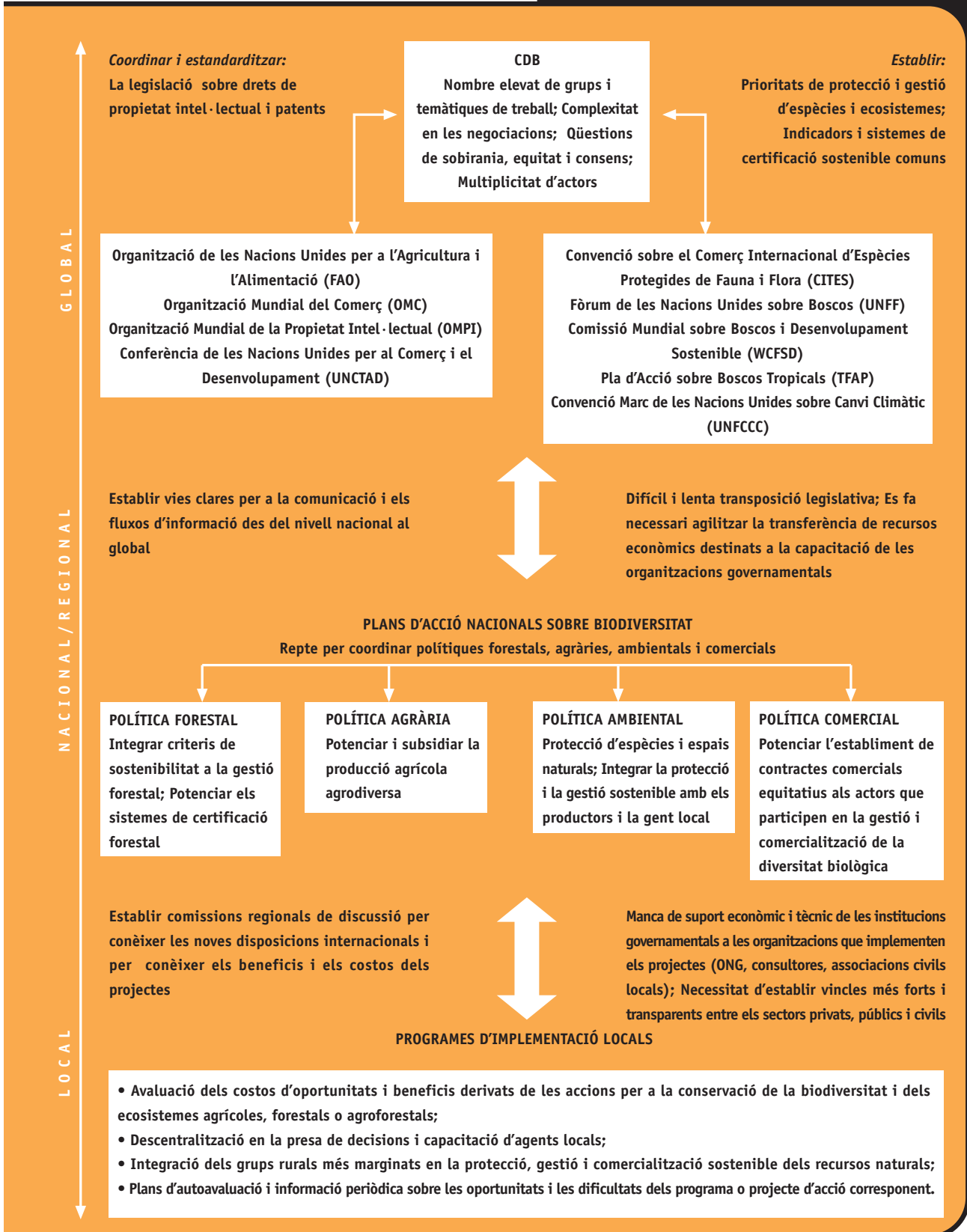
La biodiversitat i la Convenció sobre la Diversitat Biològica ▶ La CDB, va néixer amb l'objectiu de "promoure la conservació de la biodiversitat, l'ús sostenible dels seus components, i compartir justament i equitativament els beneficis que sorgeixen de l'explotació dels recursos genètics" (CDB, article 1). La CDB va entrar en vigor el 29 de desembre de 1993; avui, més de 170 països n'han subscrit els principis.

Actualment, estudis científics i organitzacions internacionals segueixen aportant dades que asseguren que les espècies vegetals i animals desapareixen a un ritme de 50 a 100 vegades superior al seu ritme natural i que això en breu es traduirà en la desaparició aproximada de 34.000 espècies de plantes i 5.200 espècies animals. Aquest ritme alarmant és conseqüència de la fragmentació i degradació dels boscos, dels espais humits, reducció dels espais agraris, degradació d'alguns ecosistemes marins –coral·lígens, platges, litoral, alguers–, etc. (PNUMA, 2001; 2002). El fet que la desaparició d'espècies no s'hagi aturat, sinó al contrari, que augmenta de manera creixent, no vol dir que acords multilaterals ambientals com la CDB siguin inefectius per donar resposta a la urgència de la sostenibilitat, en tot cas són insuficients. Ara en plena cimera de Johannesburg, cal reflexionar críticament sobre el procés de la CDB i veure quines són les dificultats principals per fer efectives les seves provisions i traslladar els mandats i les recomanacions internacionals als entorns nacionals i locals. La figura següent serveix com a esquema i resum dels arguments que es presenten a continuació.

LA CONVENCIO SÓBRE DIVERSITAT BIOLÒGICA

La biodiversitat i la Convenció sobre la Diversitat Biològica (CDB)

Complexitat temàtica, diversitat d'actors i d'interessos ▶ Per començar, una de les dificultats principals amb què es troben els acords multilaterals sobre qüestions ambientals globals és la gran quantitat de temes a tractar i que influeixen directament o indirecta sobre els objectius o els principis de l'acord internacional en qüestió. En la CDB, la varietat temàtica inclou, entre d'altres, definir mesures i incentius per a la conservació i l'ús de la biodiversitat, regular l'accés als recursos genètics, regular la transferència de tecnologia i biotecnologia, establir drets de propietat intel·lectual sobre els recursos genètics i biològics, establir programes d'educació i conscienciació ambiental, definir les organitzacions i els mecanismes de finançament per a les activitats i les accions derivades de la Convenció, i estandarditzar els procediments per avaluar el nivell de compliment d'objectius, etc. En aquest sentit, els països que han ratificat els principis de la Convenció, han convingut crear, des de la seva primera reunió l'any 1994, diversos grups de treball i comissions per definir i regular les accions. Entre aquests, hi ha els grups creats per a la investigació sobre el funcionament dels ecosistemes (àrees protegides costeres, biodiversitat forestal, biodiversitat a zones àrides i subhúmedes, biodiversitat agrícola) i els creats per a la definició d'indicadors de sostenibilitat o seguretat biotecnològica.

Aquest article no pretén repassar cadascun d'aquests grups de treball i les seves funcions, sinó més aviat il·lustrar sintèticament la complexitat de promoure la conservació a nivell global de la biodiversitat mitjançant negociacions multilaterals i la participació d'un gran nombre de científics, polítics i legisladors. A més, la complexitat negociadora i temàtica ve acompanyada per la participació creixent de la societat civil en el procés de la CDB i, particularment, d'actors o grups d'interès. Resulta interessant analitzar la tasca dels grups de treball sobre "accés i beneficis compartits" o sobre "coneixement tradicional, pràctiques i innovacions indígenes", el treball dels quals està íntimament relacionat. El primer té com a objectiu l'establiment de principis i l'elaboració de guies pràctiques i codis de conducta sobre accés als recursos genètics i als beneficis derivats de llur explotació. El segon reconeix la importància de les comunitats indígenes en el manteniment i la gestió de la diversitat biològica i, per tant, aboga per la seva inclusió en els programes de gestió o acords de comercialització, entre d'altres.

Més de 350 milions de persones viuen als boscos del món i un percentatge alt d'aquest nombre són grups indígenes que vinculen les seves pràctiques agrícoles, tradicions i costums espirituals a la gestió i l'existència de la diversitat biològica que els envolta.

L'ecòleg social mexicà Toledo (2000) mostra en els seus treballs com les cultures indígenes són les millors custodidores de la biodiversitat. La "sobirania" dels països pobres i dels seus habitants sobre els recursos biològics, a més de l'equitat entre nacions i actors, són eixos centrals del text principal de la Convenció i d'aquests dos grups de treball, que volen

establir un sistema clarament definit per instaurar contractes comercials entre aquelles empreses interessades en l'explotació dels recursos genètics o biològics –normalment són empreses de països industrialitzats–, governs nacionals de països del Sud i comunitats rurals. S'ha de tenir en compte que la "biopirateria", entesa com l'adquisició de coneixements tradicionals per part d'investigadors d'empreses farmacèutiques sobre els beneficis que una determinada espècie vegetal pot exercir sobre la salut i la conseqüent elaboració de productes farmacèutics d'alt valor comercial, ha estat una activitat generalitzada durant el segle XX i, per tant, cal donar la benvinguda a l'intent de la CDB de legislar per tal que la distribució dels beneficis futurs generats per productes farmacèutics derivats del coneixement tradicional dels països pobres o de llurs recursos naturals siguin repartits equitativament. En qualsevol cas, i d'acord amb les últimes negociacions, sembla que les guies per establir contractes equitatius han quedat a nivell de recomanació i no pas de legislació obligatòria. És, per tant, una incògnita el nivell d'acceptació que tindran aquestes guies en el futur i el negoci de la biotecnologia i la comercialització de recursos genètics.

Segons Sachs *et al.* (2002) no només s'ha de reflexionar críticament sobre el caràcter voluntari d'aquests acords sobre recursos genètics en el marc de la CDB, sinó que també assenyalen que l'equitat no ha de confondre's amb la sostenibilitat. Aquests autors argumenten que l'interès dels països pobres en promoure els principis de sobirania i equitat s'ha generat per interessos econòmics més que no pas ambientals. Si bé resulta clar i positiu que els països del Sud gaudeixin explícitament de poder decisor sobre la gestió i comercialització dels recursos genètics i biològics, no és clar com es traduiran aquests beneficis a nivell local, on sovint els drets de propietat no estan ben definits. Això és perquè les comunitats rurals i els grups indígenes operen molt sovint fora dels paràmetres del coneixement occidental –basat en la ciència moderna, la indústria i el capital–, i els drets per a la utilització dels recursos biològics estan regulats per decisions que impliquen deliberacions en assemblees comunitàries que poden durar dies. Sembla molt difícil, doncs, que els acords comercials "equitatius" i "voluntaris" impulsats des de la CDB puguin afavorir en el futur tots els membres de la comunitat, protectors per igual de la diversitat biològica. D'una manera més crítica, resulta encara incert com els drets nacionals i els drets de les comunitats o els productors es reconeixen i es relacionen mútuament.

Sinèrgies entre la CDB i altres acords / organitzacions internacionals ▶ La CDB presenta sinèrgies positives amb acords i iniciatives internacionals que, essencialment, també promouen la conservació i la gestió sostenible de recursos naturals i, concretament, dels boscos. Entre aquests, hem destacat a la figura anterior, el Fòrum de les Nacions Unides sobre Boscos (UNFF), la Comissió Mundial sobre Boscos i Desenvolupament Sostenible (WCFS), el Pla d'Acció sobre Boscos Tropicals (TFAP). Tots aposten per nous plans de gestió i explotació forestal, basats en l'aplicació d'indicadors de sostenibilitat i la integració de les comunitats o organitzacions locals per tal que aquestes es capacitin en la gestió forestal i també es beneficiïn de la mateixa. En general, es vol promoure un canvi en els sectors forestals nacionals i internacionals dirigit a incrementar la demanda de la fusta certificada com a sostenible, i promoure l'ús d'espècies forestals no amenaçades d'extinció.

LA CONVENCIÓ SOBRE DIVERSITAT BIOLÒGICA

Però, fins ara, la FAO (2001) estima que els boscos del planeta segueixen desapareixent a un ritme de 15 milions d'hectàrees anuals i que, en la dècada post Rio, s'han perdut 9,4 milions d'hectàrees de boscos. El comerç internacional de fusta ha augmentat a final de la dècada dels noranta, especialment a la regió asiàtica a causa de la demanda creixent de mercats com la Xina o l'Índia. La certificació sembla estar guanyant acceptació progressiva a Europa Occidental i en aquells països que exporten cap a aquests mercats, però les àrees d'explotació forestal sostenible representen només encara un 2% del total de boscos del món. A més, l'explotació sostenible certificada es troba a països del Nord més que no pas del Sud, on la diversitat biològica és precisament molt més elevada.

Existeixen també sinèrgies aparentment positives entre la CDB i la Convenció sobre el Comerç Internacional d'Espècies Protegides de Fauna i Flora (CITES). Aquesta última neix l'any 1973 amb l'objectiu de prohibir o limitar el comerç de tot un seguit d'espècies vegetals i animals amenaçades d'extinció i, per tant, ha finançat i promogut programes de conservació específics d'aquestes espècies i dels seus hàbitats. Jenkins (2001) i Dickson (2002), però, han posat de manifest que la coordinació i el diàleg entre aquests dos processos de legislació internacional són encara limitats, malgrat un memoràndum de col·laboració i un Pla d'Acció Conjunt, signats l'any 1996 i 2001 respectivament. Les dificultats per a aquesta coordinació semblen radicar en els punts de vista diferents d'ambdues convencions, la CITES centrada en la protecció i la CDB més centrada en l'ús sostenible dels recursos biològics i la reducció de la pobresa. Aquestes diferències conceptuals generen conflictes d'interessos i visions contraposades sobre quines espècies podrien canviar d'un estatus de "protecció" a un "de gestió i comercialització sostenible". El cas és que, fins ara, tant la CITES com la CDB semblen fracassar en la protecció de certes espècies vinculades íntimament amb la supervivència de moltes comunitats rurals del Tercer Món o amb xarxes de comerç il·legal extremadament poderoses i ben protegides de l'acció legal internacional.

D'altra banda, el procés de la CDB no pot desvincular-se dels tractats o les iniciatives promogudes des de l'Organització de les Nacions Unides per a l'Alimentació i l'Agricultura (FAO), per tal de consensuar vies sostenibles de desenvolupament agrari. S'ha de tenir en compte que l'agricultura moderna és, en definitiva, una de les causes principals de pèrdua de diversitat genètica, de canvis d'ús del sòl i de processos de desforestació. És interessant mencionar el Tractat Internacional sobre Recursos Genètics establert el novembre del 2001 en el marc d'aquesta organització i que pretén reconèixer essencialment el dret dels grangers i els productors rurals sobre la diversitat genètica agrícola que, fins la darrera dècada, havia estat sovint atorgat a les companyies que patentaven les varietats genètiques existents. Aquest posicionament és paral·lel a l'adoptat per més d'un centenar d'organitzacions no governamentals que han promogut recentment una iniciativa "per compartir els recursos genètics globals" i refusar l'existència de patents sobre la diversitat biològica –*Porto Alegre Treaty Initiative to Share the Genetic Commons*–. Aquestes iniciatives circulen en paral·lel a les disposicions de la CDB i els grups de treball esmentats anteriorment i, per tant, cal estimular el diàleg entre aquests.

Finalment, les sinèrgies existents entre la CDB i l'Organització Mundial del Comerç (OMC) o la Comissió de les Nacions Unides pel Comerç i el Desenvolupament (UNCTAD) són potser menys clares però no menys importants. Per començar, els principis de la CDB i de les iniciatives paral·leles sobre drets de propietat de recursos genètics entren en contradicció amb els acords comercials pels drets de propietat intel·lectual comercial –coneguts com *TRIPS*– promoguts des de l'OMC. Aquests últims estableixen i reconeixen el dret de les companyies farmacèutiques i de biotecnologia a investigar, patentar i comercialitzar recursos genètics o productes derivats de la investigació dels mateixos sense cap altra responsabilitat sobre les comunitats locals. Les mateixes contradiccions que existeixen entre la CDB i l'OMC en les qüestions del reconeixement dels drets de propietat local, semblen existir entre la CDB i l'UNCTAD o l'Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual (OMPI). El que sembla malauradament clar és que la CDB i la resta d'iniciatives que promouen els principis d'equitat i sostenibilitat estan en inferioritat de condicions davant dels acords promoguts des de l'OMC. El Govern dels Estats Units, que no ha ratificat ni la CDB ni el Protocol de Kyoto, influeix en gran mesura, mitjançant el seu poder econòmic, sobre els processos decisoris en el si de l'OMC o l'OMPI, que són més determinants a l'hora de definir les pautes del comerç i les relacions comercials internacionals.

Recomanacions futures ▶ Una lectura positiva de la CDB és que ha contribuït i contribueix a un procés general de conscienciació de la societat civil sobre la importància de la conservació de la diversitat biològica i l'ús sostenible dels recursos naturals, com demostra el nombre creixent d'actors i organitzacions que s'han involucrat activament en els debats científics i en els processos legislatius de la CDB, i segons els seus propis interessos, visió i capacitat d'acció sobre el problema. Malauradament, la importància creixent de la governabilitat mundial en el camp ambiental i la participació de la societat civil en la mateixa no ha significat una reducció immediata de les taxes d'extinció d'espècies o de desforestació. Tampoc no ha significat, per ara, una reducció dels nivells de pobresa de la majoria de comunitats rurals que depenen diàriament i directa de la gestió i conservació d'aquesta.

Així doncs, per tal que la CDB sigui efectiva en la conservació dels recursos biològics i genètics i afavoreixi la sostenibilitat i l'equitat a tots els nivells, encara hi ha un llarg camí a recórrer: cal estimular el treball i la coordinació dintre i entre nivells de decisió i acció globals, nacionals i locals.

La dècada post Rio ha estat molt important per crear i consolidar una bona estructura política i legislativa a nivell global. Ara, cal traspassar les decisions d'aquest fòrum a la pràctica i, per tant, això significa que els governs nacionals prenguin el lideratge de la propera dècada, dissenyin i implementin el que la CDB ha anomenat "Plans d'Acció Nacional per a la Conservació de la Biodiversitat". I per a una implementació efectiva d'aquests plans cal que les institucions de Govern nacionals manifestin una voluntat veritable per treballar, dialogar, i establir polítiques i programes coherents d'acció. Als països en desen-

volupament, la descentralització institucional progressiva en les instàncies governamentals responsables d'agricultura, boscos i medi ambient, juntament amb la devolució de responsabilitats a les comunitats rurals semblen primers passos en el bon camí.

El reconeixement d'ens de gestió local dels recursos naturals i la integració dels actors més marginats dels sectors rurals del Tercer Món per tal que es beneficiïn justament de la gestió dels seus recursos naturals ha d'esdevenir una prioritat urgent. Per això cal promoure les relacions entre el sector públic, privat i local, i establir condicions contractuals ben definides, avaluables i a disposició pública, per tal de garantir els drets dels sectors aparentment més desfavorits en aquest tipus de relacions. Això és sinònim d'establir un canal informatiu fluid entre les organitzacions locals, nacionals i globals, que consisteixi en comissions regionals que es reuneixin periòdicament per comunicar les dificultats i les oportunitats de cada iniciativa o projecte nacionals i locals implementats sota els principis de la CDB.

Òbviament, cal incrementar la coordinació i el diàleg entre les diferents comissions i organitzacions. Taneja i Koziell (*op.cit*) han fet especial èmfasi en la necessitat de clarificar les relacions en els acords ambientals internacionals. Ja s'han fet notar les contradiccions existents per a la regulació i el reconeixement dels drets de les comunitats rurals i les indígenes sobre les patents i la comercialització de recursos genètics i, per tant, cal veure com evolucionen en les negociacions en el marc de cada iniciativa i, si en cas d'assolir-se un consens general, aquest es basa en l'equitat entre actors. Més ambiciosament, es fa necessària una nova línia de negociació i diàleg entre la CDB, l'OMC i l'UNCTAD per redefinir els fluxos comercials de tal manera que s'internalitzin en el preu de les matèries primes i dels productes manufacturats els costos ambientals derivats de l'extracció i producció dels mateixos. La submissió de l'economia liberal actual als principis de l'economia ecològica haurien d'esdevenir una prioritat si realment es vol fer sostenible l'ús dels recursos naturals a mig i llarg termini. La conseqüència de no prendre accions més immediates i efectives per a la conservació de la biodiversitat i la gestió sostenible dels recursos biològics no seria només un empitjorament de la salut del planeta sinó també un empobriment material i espiritual de les societats humanes. ■

Referències bibliogràfiques ▶

- DICKSON, B. "International Conservation Treaties, Poverty and Development: the case of CITES". *Natural Resource Perspectives Discussion Paper*, Overseas Development Institute, (January 2002).
- Food and Agriculture Organisation (FAO) *State of the World's Forests*, 2001.
- JENKINS, M.D. "CITES and the CBD: potentials for synergy". Discussion document prepared for TRAFFIC International, 2001.
- PNUMA *Sustaining Life on Earth: How the Convention on Biological Diversity promotes nature and human well-being*, 2001.
- Global Environment Outlook*, 2002.
- RAUSTIALA, K. *Reporting and Review Institutions in 10 Multilateral Environmental Agreements*. PNUMA, 2001.
- SACHS, W. et al. "The Jo'burg Memo. Fairness in a Fragile World". Memorandum for the World Summit on Sustainable Development. Heinrich Boll Foundation, 2002.
- TANEJA, B. i KOZIELL, I. "Biological Diversity – More Debate than Action?" *International Institute for Environment and Development Briefing Paper*, (May 2001).
- TOLEDO, V. "Biodiversitat i Cultura". En: *Parcs Naturals més enllà dels límits*. Dept. de Presidència. Generalitat de Catalunya, 2000.

dCIDOB 84.

Desenvolupament sostenible.

Estem llestos per “pensar localment”? La situació després de Johannesburg.
Jeb Brugman.

Estem llestos per “pensar localment”?

LA SITUACIÓ DESPRÉS DE JOHANNESBURG

Jeb Brugman Director. “City-States”, consultora d’estratègies urbanes. Fundador d’ICLEI

Des de la Cimera de la Terra de 1992 celebrada a Rio de Janeiro, les administracions locals han intentat respondre cada vegada més al repte de la “sostenibilitat” i reflectir aquest repte en noves planificacions locals i pràctiques de desenvolupament. Potser l’efecte més visible s’ha materialitzat en els anomenats processos de l’“Agenda Local 21” (AL21) en els quals les autoritats locals s’han unit amb grups d’interès també locals per emprendre planificacions participatives i sovint iteratives, disseny de programes, implementacions de projectes i reformes polítiques i administratives per aconseguir un desenvolupament local sostenible.

En la recent Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible, els governs i els alts càrrecs de les Nacions Unides han volgut una vegada més atorgar un reconeixement distintiu al moviment mundial de l’Agenda Local 21. El Secretari General d’aquesta Conferència, Nitin Desai, en el seu discurs d’obertura de la Cimera va situar l’Agenda Local 21 en el primer lloc de la seva llista d’objectius assolits en matèria de desenvolupament sostenible durant l’última dècada. Va dir: “De cara a aquesta conferència s’han dut a terme, Sr. President, molts estudis sobre els progressos aconseguits per intentar superar els reptes de Rio... Sabem que hi ha hagut alguns èxits (una major conscienciació de la població) i que s’han aconseguit moltes fites concretes, particularment en comunitats que han establert Agendes Locals 21”.¹

La comunitat internacional considera cada vegada més important que les solucions encaminades al desenvolupament sostenible siguin sensibles a les condicions locals, com ho demostren les nombroses referències del Pla d’Acció final de la Cimera. De tota manera, la comunitat internacional roman ambivalent sobre les seves pròpies apostes per a la promoció d’un nou model de desenvolupament de tipus “bottom-up” (descentralitzat i més sensible a les necessitats locals), com indica la referència principal del Pla d’Acció (en el punt 149) a l’Agenda Local 21. El Pla s’esforça per: “Millorar el paper i la capacitat de les autoritats locals així com dels grups d’interès per a la implementació de l’Agenda 21 i els resultats de la Cimera, i reforçar el suport continuat dels programes de l’Agenda Local 21 i les iniciatives i partenariats relacionats”².

Però una planificació acurada garanteix que “tant autoritats locals com grups d’interès” siguin designats per reforçar aquest suport. El Pla evita qualsevol declaració de compromís ja sigui explícita o implícita en nom de les administracions centrals o de les institucions d’Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD).

Aquest article sosté que l’esquizofrènica relació de la comunitat internacional amb l’Agenda Local 21 neix de la tensió entre dos projectes políticoinstitucionals divergents. Els resultats d’un estudi recent sobre les activitats de l’Agenda Local 21 (AL21) realitzat a nivell mundial seran utilitzats per clarificar el projecte institucional implícit de l’AL21 i contrastar-lo amb les propostes dominants de les institucions de desenvolupament sorgides en la postguerra mundial.

Dues agendes ▶ La comunitat internacional per al desenvolupament s’ha tornat cada vegada més tímida i confosa sobre la natura de la seva missió. Un important cohort de professionals del desenvolupament, existent des de fa molt temps, veu la necessitat de dur a terme reformes dràstiques. Així ho han expressat mitjançant uns programes cada vegada més nombrosos, encara que a petita escala, que donen suport a unes iniciatives de tipus “bottom-up”. De tota manera, les visions tradicionals “top-down” (polítiques de desenvolupament gestionades a través d’institucions nacionals i internacionals centralitzades) segueixen regint les inversions de les institucions per al desenvolupament. Amb una honestat desconeixuda anteriorment al capdavant d’aquestes institucions, el recentment retirat vicepresident del Banc Mundial, Ismail Serageldin, entre d’altres, ha descrit molt sovint el desenvolupament de la comunitat com a una “indústria del desenvolupament” transnacional.³ Aquests conceptes tan diferents de la indústria del desenvolupament reflecteixen el ja llarg debat entre la tradició positivista i modernista original del “desenvolupament”, establerta per la comunitat internacional de postguerra, i la que ha estat descrita com a visió més recent del desenvolupament postmodernista (i post-Fordista), edificada sobre els ciments dels moviments socials locals.

Estudi de l'Agenda Local 21 (AL21) de l'ICLEI 1996-2001

Nombre d'AL21	1996	2001
Món	1.812 (64)	6.416 (113)
Àfrica	2 %	2 %
Àsia-Pacífic	7 %	11 %
Europa	87 %	82 %
Amèrica Llatina i Carib	2 %	2 %
Orient Mitjà	0 %	1 %
Amèrica del Nord	1 %	2 %

► ICLEI . 1997 & 2001 (Consell Internacional per a les Iniciatives Ambientals Locals)

Les qüestions institucionals d'aquest debat, àmpliament expressades durant les dècades dels seixanta i els setanta mitjançant les discussions de teòrics de la dependència, defensors convençuts de la Declaració d'Arusha, teòlegs de l'alliberament o moviments en favor de les reformes agràries o del guany de poder de la comunitat, no varen ser mai resoltes. Quan la comunitat internacional va completar una dècada introspectiva de revisió del desenvolupament, que va començar el 1975 amb l'informe de Dag Hammarskjöld i va acabar el 1987 amb l'informe de la Comissió Mundial per al Medi Ambient i el Desenvolupament (WCED), la tensió principal –entre una societat dirigida per grans i centralitzades institucions i les agendes universals que imposen, o per fortes institucions locals amb les seves pròpies agendes domèstiques– es va passar per alt. El debat sobre el desenvolupament es va transformar en una discussió no pas sobre acords institucionals sinó sobre prioritats polítiques. El resultat fou una noció de “desenvolupament sostenible” que senzillament reclamava una major consideració dels problemes sobre el medi ambient i la igualtat en el procés de desenvolupament econòmic. La comunitat internacional post-WCED va acceptar les institucions centralitzades establertes, els mecanismes “top-down” i una actitud universalitzadora en un sentit literal.

D'aquesta manera, un concepte alternatiu de desenvolupament sostenible fou temporalment marginat fins que començà a adquirir rellevància en la dècada dels noranta en una mar de fons “d'iniciatives locals” que ja no podem ignorar més. Aquest concepte reclama que el desenvolupament només pot ser sostenible si es dissenya amb sensibilitat, concentrant-se en les condicions socials, econòmiques i ecològiques úniques de cada lloc.

Així, mentre la comunitat internacional s'ha preocupat de debats sobre la reconciliació i l'ús d'instruments internacionals estàndards per adreçar diferents “agendes globals” (com, per exemple, agendes per al “creixement econòmic”, agendes “verdes”, agendes “marrons” i agendes pels “drets humans”), les comunitats locals han restablert el concepte d'“Agenda Local”. Aquesta produeix formes d'acció comunitàries locals que integren i desafien al mateix

ESTEM LLESTOS PER “PENSAR LOCALMENT”?

Estudi de l'Agenda Local (AL21) de l'ICLEI 1996-2001

L'activitat de l'AL21 creix més ràpidament en els països en desenvolupament

AL21 per PNB	1996	2001	% de canvi 1996-2001
PNB baix (<755 dòlars)	63	183	190%
PNB mitjà (756-9.265 dòlars)	118	833	606%
PNB alt (>9.266 dòlars)	1.631 (1.601)*	5.400 (3.348)*	231% (109%)*

* Total menys Alemanya

► ICLEI, 1997-2001

temps les categories abstractes de les agendes globals que la comunitat internacional presenta com a diferents, o fins i tot en competència, en el discurs polític global (veure Guha i Martínez-Alier, 1997). Com que les agendes locals estan dissenyades per a realitats úniques particulars, responen a les necessitats locals de cada lloc diferent, és a dir, amb una visió integrada. Per aquesta raó, les agendes locals estan generant unes solucions elegants que adrecen múltiples problemes interrelacionats mitjançant una sola intervenció, a diferència de les agendes globals que pretenen donar forma a la realitat social amb principis abstractes. És aquesta elegància i els èxits en matèria de desenvolupament que comporten, com en el cas de la ciutat brasilera de Curitiba pel seu desenvolupament tan únic, que les institucions internacionals per al desenvolupament ara desitgen adoptar-les com a iconografia “d’iniciatives locals”.

Les institucions d'AOD van fer un gran esforç durant la Cimera de Johannesburg per presentar exemples d'iniciatives locals com casos de desenvolupament exitosos fins i tot quan moltes de les “millors pràctiques” foren establertes sense cap implicació substancial d'aquestes institucions. En aquest sentit, l'atenció internacional donada a l'Agenda Local 21 es pot englobar dins d'un esforç programàtic més ampli de la indústria per adoptar o apropiar-se de noves maneres d'abordar el desenvolupament. Molts dels professionals que donen suport a aquesta posició defensen l'adopció de canvis substancials en les estratègies institucionals i d'inversió per part dels actors tradicionals de les institucions d'AOD. Però els líders polítics i directius d'aquestes institucions estan actuant amb la iniciativa de desenvolupament històric, i probablement necessiten fer-ho així.⁴

Tal vegada la comunitat d'AOD no pot realment adoptar l'Agenda Local 21, ja que aquesta reflecteix una visió del desenvolupament amb una forma de governar controlada i definida per actors locals. Accentua la distinció local, promou la diversitat política, dóna forma al variat conjunt de prioritats locals i es concentra en la innovació microeconòmica. Necessita uns “paquets” fets a mida d'inversions relativament petites. Contràriament, les institucions tradicionals d'AOD són responsables davant d'una administració central i donen èmfasi a una harmonització macropolítica. Aquestes estan dissenyades per ocupar-se de projectes, intervencions d'enginyeria i transferències financeres de gran abast i dirigides pels governs nacionals. Així doncs, atorguen poc valor a una visió “bottom-up” i consideren les iniciatives veritablement locals operacionalment problemàtiques, és a dir, ineficients i, per aplicar l'eufemisme utilitzat per aquestes institucions, equivalent a “activitats institucionalment inconvenients”, no vàlides.

Per tant, l'adopció d'iniciatives locals per part de la comunitat internacional encara no és poc més que un esforç de “re Etiquetatge” de la indústria, mentre que la “indústria del desenvolupament” cerca la futura panacea universal (per exemple, l'ajustament postestructural) que satisfaci les seves necessitats institucionals centralitzadores i universalitzadores.

Reptes: quina agenda de la ‘governança’ és coherent amb el punt de vista de l’AL21?

‘GOVERNANÇA’ D’INTERÈS PÚBLIC

- ▶ Reforçar el Govern a través de la participació ciutadana i dels grups d’interès
- ▶ Mantenir i completar les responsabilitats públiques de l’Estat
- ▶ Les iniciatives comunitàries s’integren a les funcions de l’Estat
- ▶ Els grups d’interès assoleixen un consens sobre interessos públics comuns
- ▶ Renovar l’Estat per als reptes públics del segle XXI

‘GOVERNANÇA’ D’INTERÈS PRIVAT

- ▶ Substituir la implicació dels grups d’interès i els ‘partenariats’ per un procés democràtic efectiu
- ▶ Delegar responsabilitats de l’Estat a les comunitats i als grups d’interès
- ▶ Les iniciatives comunitàries són substituïdes de les funcions de l’Estat
- ▶ Els grups d’interès negocien per avançar en els seus interessos de grup
- ▶ Reenginyeria social per fer avançar l’interès privat, la societat de mercat

▶ Jeb Brugman, presentació pròpia.

De les iniciatives locals a l’Agenda Local ▶ L’any 2000, el Consell Internacional per a les Iniciatives Ambientals Locals (ICLEI) va realitzar un estudi a nivell mundial dedicat a les autoritats locals i les associacions d’autoritats locals compromeses en la posada en pràctica de l’AL21.⁵ Es varen rebre respostes procedents de 633 autoritats locals (el 9,9% del total de processos AL21 identificats) i de 146 associacions. Aquests resultats es van incloure en una taula i es van classificar per país, regió i nivell de PNB. A més, es van realitzar entrevistes de seguiment als representants dels mateixos països que havien donat resultats diferents. Els resultats han estat la caracterització més quantitativa i qualitativa de les activitats de l’AL21 mai feta fins avui. Aquest estudi revela que més enllà dels tèmics de “participació”, “partenariat” i “implicació dels grups d’interès”, l’AL21 representa un moviment global i perceptible per a la reforma i reconstrucció, i que posa l’àmbit local al capdavant del procés de desenvolupament. Aquest moviment està en aquests moments creixent més ràpidament en països en desenvolupament amb un nivell mitjà de PNB (d’entre 756 i 9.265 dòlars per càpita). L’anàlisi de l’estudi revela que els principals impulsors de les activitats AL21 han estat les administracions locals amb objectius explícits de desenvolupament, com per exemple la descentralització. Aquestes institucions van ser els agents principals en 5.769 (el 90%) dels 6.416 processos AL21 identificats en 113 països. El 73% (4.666) del processos AL21 estudiats van ser inicialment endegats per institucions públiques locals com, per exemple, associacions nacionals de l’Administració local. En comparació, uns 1.100 processos varen ser impulsats per programes nacionals o internacionals basats en la descentralització i el desenvolupament d’administracions locals, com el Capacity 21 del Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) per citar-ne un cas. En altres paraules, l’AL21 no representa un tipus de compilació d’“iniciatives locals” desestructurades sinó un esforç polític-institucional singular del sector governamental local per a reforçar el paper d’aquest sector en el procés de desenvolupament.

Aquesta caracterització té el suport de la manera com els processos de l’AL21 s’estan gestionant localment. En el 71% dels processos estudiats, les autoritats locals en van ser les responsables i els van encapçalar. Les autoritats locals dirigien el procés i el pressupost en un 60% dels casos. També s’ha vist que en un 59% dels casos els processos de l’AL21 havien estat integrats en la planificació oficial municipal i en el procés de presa de decisions.

A més a més dels projectes i inversions específiques generades per aquests processos, les activitats de l’AL21 estan sent utilitzades per donar forma i funcionalitat a l’àmbit local. L’AL21 està particularment esdevenint un instrument per reforçar el marc de treball entre el govern local i la societat civil. Per exemple, un 67% dels processos de l’AL21 a l’Àfrica van mostrar un creixement de les consultes públiques municipals. Un 61% va mostrar un augment del nombre de grups d’interès. Més del 40% mostraven un augment en la coordinació interdepartamental i en la transparència municipal així com canvis en les estructures formals per a la presa de decisions.

Les activitats de l'Agenda Local 21, com a conseqüència, es poden distingir normalment de les “iniciatives locals” pel seu èmfasi en donar el paper de líder i de facilitador en la planificació i aplicació del desenvolupament a l'Administració local.

Aquesta orientació de l'administració contrasta amb el marc institucional de l'AOD que fa èmfasi en una política internacional harmonitzada, en la coordinació i aprovació de les administracions centrals, i en un lideratge i una experiència política proveïts per una elit professional internacional. La comunitat internacional ha reconegut els èxits i les raons per abordar l'Agenda Local però és institucionalment incapaç de controlar-la, apropiarse'n o encapçalar-la.

La resposta de les institucions internacionals a l'Agenda Local 21 ▶ Entre els anys 1970 i 2000, el Banc Mundial va invertir només uns 60.000 milions de dòlars en el sector urbà (Cohen, 2001). Molts han documentat com foren aquestes inversions sovint utilitzades, sobretot entre les dècades dels setanta i els vuitanta, per desplaçar o marginar les autoritats públiques locals (Caufield, 1997). Si els comparem, aquest darrer autor només identifica un màxim de 30 milions de dòlars multilateralment i bilateralment invertits en activitats relacionades amb l'Agenda Local 21 durant els anys noranta. Aquesta quantitat representa menys d'una desena part de l'1% de les inversions urbanes estimades pel Banc Mundial durant la mateixa dècada. Cohen estima que tres dècades d'inversió urbana del Banc Mundial han donat suport “deu mil centres urbans en més de 150 països”. En comparació, la inversió més petita de l'Agenda Local 21 amb un abast de més de 6.400 comunitats i els recursos locals que ha mobilitzat sembla bastant favorable. Llavors ens podem preguntar: per què les institucions de l'AOD han tan freqüentment rebutjat o marginat les activitats de l'AL21 en els seus pressupostos i polítiques?⁶

Les institucions internacionals, en recuperar-se de les fortes pràctiques antilocals de dècades anteriors, van invertir durant els anys noranta en programes d'iniciativa local com a programes de microcrèdit, projectes de desenvolupament basats en comunitats i altres visions de planificació participativa. Però aquestes iniciatives locals, encara que comparteixen amb l'AL21 els conceptes de “participació” i “partenariat”, tot sovint difereixen d'aquesta pel fet que donen un paper marginal a les autoritats locals.

En efecte, aquestes ‘iniciatives locals’ estan normalment nodrides i associades amb l'ara omnipresent discurs neoliberal de “governança” el qual accepta un paper reduït i descentralitzat a l'Estat en el procés de desenvolupament. Segons el president del Banc Mundial, James Wolfensohn: “El desenvolupament necessita un Estat efectiu, que pugui jugar un paper catalític, facilitant la funció, impulsant i complementant les activitats dels negocis privats i els individus” [cursiva de

l'autor] (Banc Mundial, 1997a, iii). Expressat menys diplomàticament per una coalició d'ONG, sindicats i associacions d'empreses canadenques anomenada Cooperativa de Governança: “La necessitat d'un concepte de governança deriva del fet que avui en dia el Govern es percep àmpliament com a una organització. En la seva antiga forma de govern era vist com un procés en què els ciutadans es reunien per tractar els assumptes públics... Avui, el Govern és vist com un jugador institucional més amb els seus propis interessos, com el comerç o el treball.”⁷

En altres paraules, el discurs sobre la “governança” canvia el paper de l'Estat com a agent primordial en els assumptes públics pel de “facilitador” i “catalitzador” que “impulsa” i “complementa” les transaccions comercials i individuals privades que són cada vegada més dominants i diverses.

Dins d'aquest marc, les “iniciatives locals” (com les denomina normalment la comunitat internacional) es refereixen a les diverses activitats *privades* dirigides per organitzacions comunitàries, grups de dones i ONG que omplen els forats de desenvolupament deixats en retirar-se l'Estat. No cal dir que el buit deixat pel servei públic, creat per les “iniciatives locals” privades, és una conseqüència de la reforma macropolítica predominant de les institucions de l'AOD, és a dir, l'ajustament estructural, les privatitzacions, etc. Les “iniciatives locals”, tal i com va avançar la comunitat internacional, representen el complement perfecte per a les gairebé dues dècades de disseny neoliberal de la vida pública.

Per contra, la postulada “Agenda Local” suggereix una nova centralització de l'Estat enfocada, però, en les administracions locals i particularment urbanes com a líders en el procés de desenvolupament. Aquest concepte, pràcticament modelat per un nombre de processos de l'Agenda Local 21 en augment, reclama el nou desenvolupament de les institucions locals de govern i dels processos de planificació que involucren una reforçada aliança amb la societat civil, una renovació del compromís pel lliurament de serveis públics i la protecció dels béns públics. Mentre que les “iniciatives locals” preveuen una societat en la qual els pobres (i particularment les dones) assumeixen cada vegada més la càrrega privada i col·lectiva d'antigues responsabilitats públiques, els processos de l'Agenda Local 21 estan servint per reconstruir un consens públic, una confiança i un suport cap al Govern perquè faci la feina que els correspon com a Govern.

Conclusions » L'Agenda Local 21, en la majoria dels casos, representa una alternativa al paradigma neoliberal mitjançant el qual les responsabilitats i els interessos públics són transformats en intercanvis i interessos privats. Aquesta ambiciosa Agenda Local podria ser fàcilment ignorada per la comunitat internacional i per les institucions de l'AOD si no estigués sent reforçada per un moviment cada cop més gran a favor de l'Agenda Local 21. Aquest moviment presenta com a conseqüència un repte per a les institucions internacionals ja que aquestes intenten adoptar noves competències i agendes polítiques sense canviar el seu *modus operandi* institucional. Aquesta és la raó principal per la qual la comunitat internacional i les institucions de l'AOD no han adoptat completament o donat suport a l'AL21.

De tota manera, no correspon a les institucions internacionals la tasca d'encaixar aquest esforç.

Si el món post-Johannesburg ha de començar a “pensar localment”, la comunitat d'administracions locals organitzada internacionalment ha d'adoptar el repte de l'Agenda Local d'una manera més complexa.

Aquesta comunitat ha d'establir una agenda política clara i substancial que injecti en les discussions internacionals uns conceptes de l'Estat convincents i alternatius. L'abans simplista preocupació de la comunitat d'obtenir el reconeixement internacional (com a OLG, “Organitzacions Governamentals Locals en lloc d'ONG, “Organitzacions No-Governamentals”) no és suficient com a base per comprometre's en formulacions de política internacional. Deu anys després de la Cimera de Rio, l'estès moviment de l'Agenda Local 21 és més que una curiosa compilació d'iniciatives locals. Avui ofereix una base sòlida des d'on llançar una significativa estratègia per dur a terme una reforma política i institucional. ■

Referències bibliogràfiques »

- CAUFIELD, D. *Masters of Illusion: the World Bank and the Poverty of Nations*. Nova York: Henry Holt, 1997.
- COHEN, M. “Urban assistance and the material world: learning by doing at the World Bank”. *Environment & Urbanization*. Vol 13, No. 1 (Abril 2001), p. 37-60.
- GUHA, R. i MARTÍNEZ-ALIER, J. *Varieties of Environmentalism: Essays North and South*. Londres: Earthscan, 1997.

Notes »

- Desai, Nitin (2002). “Discurs d'obertura de la Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible, Johannesburg, 26 d'agost de 2002”. Es pot trobar aquest discurs a: www.johannesburgsummit.org
- Nacions Unides (2002), *Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible – Pla d'Acció*. Versió avançada sense editar, 4 de setembre de 2002. Es pot consultar aquest document a: www.johannesburgsummit.org
- Serageldin, Ismail. Discurs en ocasió del Símposi de l'Aigua d'Estocolm, 10 d'agost de 1999 (sense publicar).
- En una taula rodona de la CMDS (Comissió Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible) sobre la financiació del desenvolupament local sostenible, els alts càrrecs del Banc Mundial no van entrar una vegada més en les discussions sobre el suport econòmic directe a les administracions locals dient que això no està permès en el seu programa. Posteriorment es va demanar a un representant del Banc Mundial la possibilitat de canviar el programa. Aquest va evadir la pregunta amb una ironia potser no intencionada afirmant que el Banc Mundial no vol “interferir en els assumptes locals”. El missatge era que el Banc probablement trobaria una forta resistència institucional procedent de les administracions les quals interpretarien els préstecs a entitats locals com una acció que burlaria la sobania nacional.
- ICLEI/Departament d'Assumptes Econòmics i Socials de l'ONU (2002). *Segon estudi de l'Agenda Local 21, Document informatiu No. 15*. Nacions Unides, Nova York. Poden consultar-se els resultats complets de l'estudi a: www.iclei.org.
- El Banc Mundial va estudiar la metodologia de l'AL21 al mateix temps que dissenyava el seu recent programa *Cities Alliance*, però no va fer cap esforç per incorporar programes i actors de l'AL21. Potser el fet més revelador sigui el que va passar en relació amb el programa Hàbitat de l'ONU. Durant la preparació de la II Conferència Hàbitat de 1996, els governs simpatitzants van proposar repetidament adoptar el llenguatge de l'AL21 sense objeccions. Però els textos produïts després per la secretaria van omitir aquestes declaracions. Fins i tot després de l'adopció explícita de l'AL21 a la II Conferència Hàbitat, l'ONU/Hàbitat va intentar establir el seu propi procés d'“Agenda local Hàbitat” paral·lelament (i en competència) amb l'AL21. No va ser fins l'any 1999 que la Comissió de l'ONU per als Assentaments Humans va finalment adoptar l'AL21 com a mecanisme clau per a la implementació de l'Agenda Hàbitat (UNCHS, 1999) i va abandonar aquesta resistència.
- Martin, I. (1998). “Building a Learning Network on Governance: The Experience of the Governance Cooperative”. Institut de la Governància, Ottawa, p.1. Aquest article es pot consultar a: www.iog.ca.

Per a més informació » www.iclei.org

dCIDOB 84. **Desenvolupament sostenible.**

Adreces d'internet interessants per visitar.

ADRECES D'INTERNET interessants per visitar ►

Programa de Nacions Unides per al Medi Ambient

www.unep.org

Idiomes: anglès, alguns documents també en castellà i francès

El Programa de Nacions Unides pel Medi Ambient fou establert el 1972 per tal promoure el desenvolupament sostenible. Té la seva seu a Nairobi (Kènia) i compta amb 11 oficines arreu del món. Entre les seves prioritats destaquen:

- Informació, avaluació i recerca ambiental, que inclou la capacitat per actuar en situacions d'emergència ambiental i reforçament de la previsió de situacions d'alerta.
- Coordinació de les convencions ambientals i desenvolupament d'instruments per l'elaboració de polítiques.
- Gestió de l'aigua.
- Transferència tecnològica i indústria.
- Suport al continent africà.

El web conté informació sobre tots aquests temes, a més de proporcionar les convencions ambientals en diversos idiomes (anglès, castellà, francès).

www.unep.org/geo

Destaquem d'aquesta pàgina els informes de perspectives globals (*Global Environmental Outlook*). Es troben disponibles els anys 1999, 2000 i 2001. L'informe *Perspectiva Ambiental Global 3* és el més recent i ofereix informació sobre: les interrelacions entre desenvolupament i medi ambient; l'estat del medi ambient i retrospectiva de polítiques 1972-2002 (sòl, boscos, biodiversitat, aigua, àrees costeres, atmosfera, àrees urbanes, desastres); vulnerabilitat humana al canvi ambiental; anàlisi d'escenaris futurs i opcions per a l'acció.

Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament

<http://www.undp.org/spanish/>

Idiomes: castellà, anglès i francès

El Programa de Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD), fou establert l'any 1972 per tal promoure el desenvolupament sostenible. Té la seu a Nova York i compta amb més de 130 oficines arreu del món.

L'objectiu principal del PNUD és ajudar els països a elaborar i compartir solucions que els permetin respondre als reptes que plantegen les àrees d'actuació següents:

- Governança democràtica.
- La reducció de la pobresa.
- La prevenció de crisis i la recuperació.
- L'energia i el medi ambient.
- La tecnologia de la informació i de les telecomunicacions.
- EL VIH/SIDA.

El web conté informació sobre tots aquests temes, a més de proporcionar un apartat específic de publicacions –classificades en seccions temàtiques– pròpies i externes d'aquest organisme, com la revista trimestral *Opciones* amb articles i primícies sobre els programes que dona suport el PNUD, o l'Informe anual del PNUD.

Destaquen les versions electròniques completes de l'*Informe sobre Desenvolupament Humà*: una publicació independent, encarregada pel PNUD que s'elabora anualment i presenta una anàlisi detallada que inclou indicadors que comparen els nivells relatius de desenvolupament humà de més de 175 països. També inclou enllaços específics a les pàgines web de les oficines que té a cada país.

Organització de les Nacions Unides per a l'Alimentació (FAO)

www.fao.org

Idiomes: anglès, francès, castellà, àrab i xinès

Fundada el 1945 en el marc de Nacions Unides, la FAO té els objectius principals d'augmentar els nivells de nutrició i de vida, així com incrementar la productivitat agrícola i millorar les condicions de vida de la població agrícola. Està dedicada a l'agricultura, la silvicultura, la pesca i el desenvolupament rural. Compta amb 180 estats membres més la Unió Europea.

El web conté nombrosa informació (bases de dades, informes, conferències, etc.) sobre:

- ▶ Agricultura.
- ▶ Economia i nutrició.
- ▶ Pesca, muntanyes i boscos.
- ▶ Desenvolupament sostenible.
- ▶ Recull de premsa amb l'actualitat dels temes.
- ▶ Xarxes de les quals la FAO és membre.
- ▶ Programes que s'estan duent a terme.
- ▶ Publicacions.

Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides

<http://www.un.org/esa/sustdev/index.html>

Idiomes: anglès i alguns documents també en francès i castellà

Aquest web recull diferents seccions rellevants en l'àrea del desenvolupament sostenible:

- ▶ L'Agenda 21.
- ▶ La Comissió de les Nacions Unides per al Desenvolupament Sostenible (CDS), que conté informació entre d'altres de les sessions de la CDS i de les principals reunions internacionals sobre medi ambient i desenvolupament.
- ▶ Petits estats Insulars en Desenvolupament.
- ▶ Boscos, on es recullen els principals esdeveniments i instruments sobre aquesta temàtica.
- ▶ Accés als informes nacionals realitzats sobre desenvolupament sostenible.
- ▶ Grups Principals, des d'on es pot accedir a casos-estudi sobre la participació d'aquests en la governança internacional del medi ambient.
- ▶ Cooperació tecnològica.

També destaca una secció de consultes regionals amb enllaços a informes a nivell regional sobre l'estat del desenvolupament sostenible.

La Címera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible

www.johannesburgsummit.org

Idiomes: anglès i algunes parts en castellà, francès, rus, àrab i xinès

La Címera Mundial per al Desenvolupament Sostenible va tenir lloc a la ciutat sud-africana de Johannesburg del 26 d'agost al 4 de setembre del 2002, deu anys després de la Címera de la Terra de Rio. Aquesta conferència organitzada per les Nacions Unides (Departament d'Afers Econòmics i Socials) va aplegar desenes de milers de participants, entre ells, més de 100 caps d'Estat i de Govern. Entre els temes debatuts dins del marc "desenvolupament sostenible" destacaren: la pobresa, el (sub)desenvolupament, el comerç i les finances internacionals, així com la seva interrelació amb cinc temes específics: l'aigua, l'energia, la salut, l'agricultura i la biodiversitat.

El web ens proporciona informació detallada sobre els debats i les activitats que es van desenvolupar durant l'esdeveniment, sobre els resultats de la cimera (declaració política, pla d'implementació de la cimera, llistat actualitzat de les iniciatives de partenariat), així com de les valoracions fetes per part de les Nacions Unides.

La pàgina web està interconnectada amb el web de la comissió de les Nacions Unides encarregada de l'organització d'aquest esdeveniment: la Comissió per al Desenvolupament Sostenible del Departament d'Afers Econòmics i Socials, la qual aporta gran quantitat de materials de suport sobre el tema: <http://www.un.org/esa/sustdev/>

ADRECES D'INTERNET

Agència Europea del Medi Ambient

<http://www.eea.eu.int>

Idiomes: anglès. Moltes publicacions en diversos idiomes europeus (castellà, francès, alemany, italià, etc.)

L'Agència Europea del Medi Ambient és un òrgan consultiu de la Comissió Europea que s'encarrega de produir informació de qualitat, acurada i actualitzada sobre el medi ambient a Europa per tal d'ajudar a desenvolupar polítiques que promoguin el desenvolupament sostenible. El seu àmbit geogràfic són els 15 països comunitaris, Noruega, Islàndia i Liechtenstein i també els tretze països PHARE.

L'Agència fa accessible aquesta informació al públic en general a través de les seves publicacions, disponibles a la pàgina web. La informació se centra particularment en l'anàlisi de l'estat actual i de les tendències dels paràmetres mediambientals a Europa i quins són els elements claus que els determinen. Especialment destacable és l'informe *El Medi Ambient a Europa, l'avaluació de Dobris*, que fou actualitzat el 1998.

La pàgina conté tots els informes elaborats per l'Agència, així com indicadors i reculls de legislació i permet seleccionar-los per tema, per país i per idioma.

Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya

<http://www.gencat.net/mediamb>

Idioma: català, algunes parts traduïdes al castellà i l'anglès

La pàgina Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya conté informació general sobre l'estat del medi ambient a Catalunya: pel que fa a residus, energia, aigua, contaminació atmosfèrica, parcs naturals. També conté un apartat de legislació vigent a Catalunya, Espanya i Europa. El web recull tot un seguit d'informes de política ambiental internacional en català i castellà i un butlletí electrònic amb l'actualitat mediambiental de Catalunya.

<http://www.gencat.net/mediamb/rio10.htm>

Idioma: català

Conté informació sobre la Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible (Johannesburg, 2002)

- ▶ Antecedents de la Cimera.
- ▶ Valoracions de la Cimera.
- ▶ La Declaració Política i el Pla d'Acció aprovats.
- ▶ Un recull exhaustiu de premsa.

Institut dels Recursos Mundials (World Resources Institute)

www.wri.org

Idiomes: anglès, algunes parts en castellà

Amb seu a Washington, l'Institut de Recursos Mundials és una organització fundada el 1982 i finançada per fundacions, corporacions, agències i individus. La seva missió és proporcionar informació, idees i solucions per als problemes ambientals del món. Compta amb instituts associats de més de 50 països.

El web conté nombrosos informes sobre l'estat dels recursos globals del planeta (agricultura, biodiversitat, empreses, canvi climàtic i energia, ús de materials i recursos, recursos hídrics, boscos, governança). Destaquem el portal *Earthtrends* que conté bases de dades, mapes i informació detallada per països i regions.

La Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (IUCN)

<http://www.iucn.org>

Idiomes: anglès i algunes parts en castellà i francès

La IUCN és una organització internacional de referència en l'àmbit de la conservació d'espècies i de la diversitat biològica, així com de la gestió dels hàbitats i dels recursos naturals. Fundada el 1948, els seus 980 membres es distribueixen en més de 140 països, representant a estats, agències governamentals i un ampli ventall d'ONG de caire diferent.

A través del seu web pot accedir-se a les seccions específiques de cadascuna de les sis comissions principals de la Unió, que apleguen més de 10.000 científics de 181 països:

- ▶ Gestió d'ecosistemes.
- ▶ Àrees protegides.
- ▶ Política econòmica, social i ambiental.
- ▶ Educació i comunicació.
- ▶ Espècies amenaçades.
- ▶ Dret ambiental.

Entre les publicacions que s'hi ofereixen destaquen un bon nombre d'informes i de butlletins electrònics sobre l'estat en la conservació de la natura i preservació d'espècies al planeta. Tanmateix, dins del marc Programes Temàtics Globals s'aplega informació sobre temes relacionats amb la diversitat biològica, com són el canvi climàtic, la monitorització i l'avaluació ambiental o els acords ambientals internacionals.

Institut Internacional pel Desenvolupament Sostenible

<http://www.iisd.org/default.asp>

Idiomes: anglès i alguns documents en francès i castellà

L'IISD és una organització que en primer lloc facilita directrius encaminades al desenvolupament sostenible en àrees com: polítiques de comerç internacional i econòmiques, canvi climàtic, gestió de recursos naturals i indicadors de sostenibilitat. En segon lloc, cobreix i realitza informes sobre les negociacions internacionals. Compta amb finançament del Govern canadenc i internacional, agències de les Nacions Unides i altres organitzacions internacionals. La seva seu és a Winnipeg (Canadà) i té oficines a Ottawa, Nova York i Ginebra.

Dins el web trobem

- ▶ Articles d'actualitat.
- ▶ Centre de publicacions de l'IISD.
- ▶ "Xarxes de coneixement" sobre canvi climàtic, desenvolupament sostenible i comerç.
- ▶ Una biblioteca de recerca i informació on-line realitzada pels membres de la Xarxa de Comunicacions pel Desenvolupament Sostenible.
- ▶ Enllaços a les últimes notícies i recerques a l'IISD.
- ▶ La secció dels Serveis d'Informació: *Earth Negotiations Bulletin* (ENB, Butlletí de les Negociacions de la Terra).

www.iisd.ca

Idiomes: Anglès i francès

És una subsecció de l'anterior que serveix de recurs multimèdia pensada per a professionals de la política del medi ambient i desenvolupament. És molt completa ja que conté informació detallada dels principals esdeveniments sobre medi ambient i desenvolupament coberts per l'*Earth Negotiations Bulletin*. L'ENB cobreix els temes següents: desenvolupament sostenible, biodiversitat i naturalesa, gestió de productes químics, clima i atmosfera, boscos/desert i sòl, desenvolupament humà, organitzacions intergovernamentals, comerç i inversió, aigua/aiguamolls/litoral.

dCIDOB 84. **Desenvolupament sostenible.**

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

- 45816-IDS-B 1/02 ▶ AMANOR, Kojo Sebastian. "Bushfire management, culture and ecological modernisation in Ghana". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 65-74
- 45811-IDS-B 1/02 ▶ MALEY, Jean. "A catastrophic destruction of African forests about 2.500 years ago still exerts a major influence on present vegetation formations". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 13-30
- 45821-IDS-B 1/02 ▶ JEANREANUD, Sally. "Changing people/nature representations in international conservation discourses". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 111-122
- 45819-IDS-B 1/02 ▶ MALLESON, Ruth. "Changing perspectives on forests, people and 'development': reflections on the case of the Korup forest". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 94-101
- 45810-IDS-B 1/02 ▶ LEACH, Melissa; FAIRHEAD, James. "Changing perspectives on forests: science/policy processes in wider society". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 1-12
- 45994-45999- R.E.D.C. 10/02 ▶ SANTOS, Ignacio ; PASCUAL, José Antonio ; MEN-DIZÁBAL, Teresa (et al.). "La cumbre sobre desarrollo sostenible: Río + 10". *Revista española de desarrollo y cooperación*. No. 10, (primavera-verano, 2002), p. 9-110
- 45832-Cou. 193/02 ▶ ALLY, Terry; ANTONIOS, Pierre; OYOWE, Augustin (et al.). "Le développement durable". *Le courrier ACP-UE*. No. 193, (juillet-août, 2002), p. 20-56
- 45834-I.E.-CJN 119/02 ▶ KARSENTY, Alain; LESCUYER, Guillaume; TOCKMAN, Jason (et al.). "Le développement en questions". *Informations et commentaires*. No. 119, (avril-juin, 2002), p. 1-56
- 45865-L ▶ DODDS, Felix (ed.) ; MIDDLETON, Toby (ed.). *Earth summit. A new Deal*. London: Earthscan, 2002, p. 364
- 45836-NUPI-Forum 1/02 ▶ PAAVOLA, Jouni. "Environment and development: dissecting the connections". *Forum for development studies*. Vol. 29, no. 1, (June, 2002), p. 5-31
- 45830-PNUD-D.M. 2/02 ▶ UMAÑA, Álvaro. "Generar capacidad para el desarrollo sostenible: lecciones y desafíos". *Opciones*. Vol. 12, no. 2 (junio 2002), p. 8-25
- 45823-L ▶ GARDINER, Rosalie; MORATA, Francesc; TABARA, David J. (et al.). "Governance for sustainable development: Barcelona workshop April 18-19, 2002". *Papers de sostenibilitat*. No. 2 (2002), p. 241
- 45812-IDS-B 1/02 ▶ ROMPAEY, Renaat van. "New perspectives on tropical rain forest vegetation ecology in West Africa: typology, gradients and disturbance regime". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 31-38
- 45820-IDS-B 1/02 ▶ FAIRHEAD, James; LEACH, Melissa. "Practising 'biodiversity': the articulation of international, national and local science/policy in Guinea". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 102-110
- 45817-IDS-B 1/02 ▶ FAIRHEAD, James; LEACH, Melissa. "'Sustainable' timber production and science/policy processes in Trinidad". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 75-83
- 45822-IDS-B 1/02 ▶ KAIMOWITZ, David. "Towards a pro-poor forest science". *IDS bulletin*. Vol. 33, no. 1 (January 2002), p. 123-126
- ZCIDOB-2001 ▶ "Cronología de las principales conferencias sobre medio ambiente y desarrollo". *Anuario Internacional CIDOB*, 2001 (ediciones 1992-2001), p. 343-356
- 46010-CTPD 2/01 ▶ DODDS, Felix : "Cumbre para la tierra 2002: ¿una nueva política mundial?". *Cooperación Sur*. Nº. 2 (2002), p. 113-125
- 44533-CETRI-AS 4/01 ▶ AHMED, Imtiaz; AMIN, Samir; CLAPAROLS, Antonio M. (et al.). "L'eau, patrimoine commun de l'humanité". *Alternatives Sud*. Vol. VIII, no. 4 (2001), p. 9-294
- 44767-Eco.Pol. 22/01 ▶ JIMÉNEZ-BELTRÁN, Domingo. "Diez años después de la Cumbre de Río: dónde estamos y adónde vamos". *Ecología política*. No. 22 (2001), p. 57-78
- 44228-Her. 102/01 ▶ LACOSTE, Yves. "Géopolitique de l'eau". *Hérodote*. No. 102 (2001), p. 3-18
- 44068-ZFNUAP-EPM 2001 ▶ "Huellas e hitos: población y cambio del medio ambiente". *El estado de la población mundial 2001*. (2001), p. 1-76
- 44270-IUCA-OM 4/01 ▶ YÁBAR STERLING, Ana. "Los mecanismos de flexibilidad de Kioto, otros instrumentos de lucha contra el cambio climático y su aplicación en la Unión Europea". *Observatorio medioambiental*. No. 4 (2001), p. 307-338
- 44487-N.E.D. 5143/01 ▶ CHARBIT, Yves (dir.). "Le monde en développement: démographie et enjeux socio-économiques". *Notes et études documentaires*. No. 5143 (2001), p. 5-222
- 42271-IUCA-OM 4/01 ▶ PLÁ DE LA ROSA, Juan Luis. "El uso racional de la energía y las energías renovables en España: perspectivas de futuro". *Observatorio medioambiental*. No. 4 (2001), p. 441-454
- 40362-C.U. 5/00 ▶ LARRÈRE, Catherine; WERNER, Timothy B.; WILSON, Edward O. (et al.). "La biodiversidad fuente de toda vida". *El correo de la UNESCO*. No. 5 (mayo 2000), p. 16-37
- 43429-L ▶ BALAIRÓN, Luis (coord.). "El cambio climático". *El campo de las ciencias y las artes*. No. 137 (2000), p. 529
- 42837-ZCIP-2000 ▶ NÚÑEZ VILLAVARDE, Jesús A. "Conflicto y medio ambiente, una interrelación en alza". *Anuario CIP 2000*, (2000), p. 81-97
- 41274-WW 10/00 ▶ SAMPAT, Payal. "La crisis de las aguas subterráneas: la contaminación de las mayores reservas de agua dulce del planeta". *World Watch*. No. 10 (2000), p. 10-22
- DCIDOB 74-75/00 ▶ GRASA, Rafael ; BERNARDOS, Gonzalo ; CASANOVAS, Josep (et al.). "Grans temes del segle XXI". *Dcidob*. No. 74-75 (primavera, 2000), p. 3-43
- 42159-L ▶ GRASA, Rafael (ed.); ULIED, Andreu (ed.). *Medio ambiente y gobernabilidad: diagnóstico y sostenibilidad en el Mediterráneo*. Barcelona: Icaria, 2000, p. 342
- 42602-E.Pol. 19/00 ▶ ANTÓN, Danilo. "El valor del agua". *Ecología política*. No. 19 (2000), p. 49-65
- 41639-T.W.Q. 1/00 ▶ HAFTENDORN, Helga. "Water and international conflict". *Third World quarterly*. Vol. 21, no. 1 (2000), p. 51-68
- 39458-WB-RO 2/99 ▶ MENDELSON, Robert; DINAR, Ariel. "Climate change, agriculture, and developing countries: does adaptation matter?". *The World Bank research observer*. Vol. 14, no. 2 (August 1999), p. 277-293
- 37223-CTA-Sp. 80/99 ▶ "Quand la nature reprend ses droits". *Spore*. No. 80 (avril 1999), p. 4-5
- 36717-D+C 2/99 ▶ "Uno de los recursos naturales más importantes: el agua decidirá sobre el bienestar y la estabilidad del futuro". *Desarrollo y cooperación*. No. 2 (marzo-abril 1999), p. 21-24
- 37752-IDS-B 3/99 ▶ NEWELL, Peter; WHALLEY, John. "Towards a world environment organisation?". *IDS bulletin*. Vol. 30, no. 3 (July 1999), p. 16-24
- 35853-D.E. 151/98 ▶ OSVALDO GIRARDIN, Leonidas. "Aspectos económicos del cambio climático: responsabilidades y distribución de los costos de mitigación". *Desarrollo económico*. Vol. 38, no. 151 (octubre-diciembre 1998), p. 797-826
- 39901-BAKEAZ-C 26/98 ▶ BERMEJO, Roberto; NEBREA, Álvaro. "Conceptos e instrumentos para la sostenibilidad local". *Cuadernos BAKEAZ*. No. 26 (abril 1998), p. 1-18
- 41153-L ▶ MARGALEF, Ramón. *Ecología*. Barcelona: Omega, 1998, p. 951
- 39900-BAKEAZ-C 25/98 ▶ BERMEJO, Roberto. "Globalización y sostenibilidad". *Cuadernos BAKEAZ*. No. 25 (febrero 1998), p. 1-24
- 32656-Fi.D. 1/98 ▶ PAGIOLA, Stefano; KELLENBERG, John; VIDAUS, Lars (et al.). "La incorporación de la biodiversidad en el desarrollo agrícola". *Finanzas y desarrollo*. Vol. 35, no. 1 (marzo 1998), p. 38-41
- 32525-HEGOA-CT 21/98 ▶ BERMEJO GÓMEZ DE SEGURA, Roberto. "Liberalización, globalización y sostenibilidad". *Cuadernos de trabajo*. No. 21 (1998), p. 1-76
- 29020-dCIDOB 62/97 ▶ CANDELA, Lucila; SOLER, Manuel; FERNANDEZ JÁUREGUI, Carlos A. (et al.). "L'aigua". *dCIDOB*. No. 62 (novembre 1997), p. 3-15, 20-35
- 30374-CIP-IOC 8/97 ▶ FERNÁNDEZ, Irene. "Guerras por recursos naturales". *Observatorio de conflictos*. No. 8 (1997), p. 5-16
- DCIDOB 41/92 ▶ GERMAIN, Josep ; PORTABELLA, Jordi ; VELLVÉ, Renée (et al.). "Medi ambient i desenvolupament". *Dcidob*. No. 41 (juliol, 1992), p. 3-27